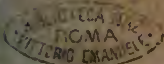
EXERCITATIO DE VRBIBVS GERMANICIS,

QVAM

D. O. M. A.

PRÆSIDE

Clarißimo, Excellentißimo, Experientißimo Viro

HERMANNO CONRINGIO

PHILOS. AC MED. DOCTORE, HVIVSQVE PROFESSORE PVBLICO,

Præceptore ac fautore plurimùm honorando

Ex ejusdem privatis præcipue discursibus concinnatum

PVBLICE IN ILLVST. ACAD. IVLIA

Ad XXII. Decemb.

Defendet

GERARDVS BODE Hamburg.

HELMAESTADI,

Typis HENNINGI MVLLERI acad. typ.

Anno cIɔ Iɔ c XLI.

Theſis I.

DE regni Germanici V[illegible] agere quoniam [illegible] prius in genere de Civi[illegible]um & Vrbium origine atq; cauſis quædam præfari forte haud abs re fuerit: ſi modo quid civitatis quid item urbis nomine indigitemus, paucis prius expoſuerimus. Ita enim non tantum præſtantiſſimorum philoſophorum ductum ſequemur, verum etiam multo rectius in ſequentibus progredi poterimus.

II. Eſt vero ἡ πόλις aut civitas, juxta optimum & dicendi & ſapiendi magiſtrum Ariſtotelem, nihil aliud quam ſocietas liberorum hominum bene beateq; vivendi gratia conſtituta: Vrbs autem propriè mœnibus definitur & loci alicujus munitione.

III. Eſſe autem inter hæc maximum diſcrimen, cum per ſe manifeſtum eſt, tum vel exinde patet, quod totum aliquem Ducatum aut provinciam civitatem quandam appellare liceat, ſi nimirum iiſdem legibus utatur, non tamen unam urbem. Abſurdum enim foret Peloponneſum v.gr. licet unis mœnibus cincta eſſet, unam urbem dicere.

IV. Quanquam vero hæc prima ſit ſignificatio vocabuli civitatis eâque ratione ab optimis Latinis antiquis ſcriptoribus uſurpetur, ſequentibus tamen ſecu-

Et fere urbem cœpit notare & nihil aliud. Sic & urbis acceptio cœpit diffundi ad loca neutiquam munita, modò majorem ædium frequentiam conjunctam comprehende[illegible] Scilicet aut sparsim amplis spatiis locantur do[illegible] ut sedibus conjunctis habitatur. Hoc vero fit vel paucis, vel paulo pluribus, vel denique ea multitudine [illegible] sibi domibus, quæ ad vitam sic satis bene degendam requi[illegible] IV. Prima congregatio nobis ein Dorff/ Latinis vicus, nonnunquam vulgo pagus audit. Altera [illegible] & etiamsi mœnibus careat, nobis ein Flecken/ sequioris ævi scriptoribus minus Latine Villa, nonnunquam & Vrbs dicitur: sola tamen illa tertia ein Stadt/ appellatur præcipue si eadem sit mœnibus cincta, quod propriè classis scriptoribus Latinis Vrbs est.

V. Sed quicquid sit, quia de nomine tantum est quæstio, non est quod hic operose simus solliciti, sed nobis quidem *civitas & urbs* dicantur prout modo definivimus: interim vocabulo urbis potissimum utemur, utpote quod omnium [illegible] & structuram & ipsam hominum societatem denotat.

VI. His ita præmissis nunc videndum, quænam causa primum homines commoverit civilem aliquam societatem inire, & multis adeo legibus sese subjicere.

VII. Sunt autem in hac de re diversæ diversorum sententiæ. Nonnulli quidem omnem civitatem a tyrannico imperio initium sumsisse autumant, quasi tum demum primi tyranni dominos à se populos in unum coegerint. Alii contra sponte credunt homines nonnullos coiisse, metu tamen quasi coactos, scelere improborum hominum ubivis latius grassante.

IIX. A quibus tamen utrisque longe dissentit Aristoteles: vult enim ille hominem natura, h. e. natu-

ex innato instinctu ad civilem societatem ferri, adeoque naturâ esse animal πολιτικόν. Hominem namque etiam omni malorum metu absente, nihilominus naturâ civilem hanc societatem appetere.

IX. Videtur autem Aristotelis sententia præ verisimilis, adeoque ut in cæteris ita & hac in re maxime sequenda. Nam primæ quidem illius & secundæ op auctores affirmare coguntur, quod si per Adami lapsum non in vitia defecisset humanum genus, nullam futuram fuisse civitatem; contra quam tamen omnino res se habere videtur.

X. Primo enim certum est, homini natura quasi ante lapsum etiam inditum esse sermonem: quorsum vero nisi societatis gratia? quippe cum instrumentum sit nulla alia de causa homini concessum, quam ut ea quæ nocent sibi quæve prosunt, & per consequens quid justum sit ac injustum eo significare possit; si vero nullus sit cum quo loquatis, ne quidem sermone tibi opus fuerit. Est autem homini sermo non tantum de iis quæ ad domesticam, sed de omnibus etiam quæ quocunque modo ad vitam feliciter degendam requiruntur. Quod si igitur natura homini datum est illud quod non tantum requiritur ad societatem, verum etiam non aliam ob causam requiritur quam ob societatem, manifestum utique est hominem naturâ quoque ferri in societatem civilem: nisi frustra sermonis usum homini à natura concessum dicere velis.

XI. Secundo certum est & illud, quod licet homines non essent lapsi, tamen quidam ad imperandum quidam ad parendum fuissent nati, utpote cum discrimen hoc naturale prorsus sit homini, uti præclare observatum est Aristoteli *lib. 1. Polit. c. 5.* Videmus enim na-

A 5 tura

turâ fœminam quoad ingenii & judicii vires non minus ac ratione corporis viro esse imbecilliorem: videmus itaque naturâ inter jam adultos & pueros ut ætatis ingenii discrimen vel maximum reperiri: habent enim pueri naturâ imperfectam consultandi vim, adeo ut aliis opus à quibus manuducantur, virtusq; eorum [illegible] Quod sane discrimen in hominibus etiam non lapsis animadvertere licuisset; quippe cum & ipsemet Salvator noster nullo licet peccato contaminatus, sapientiâ scribatur profecisse. Vt autem minus prudens obsequatur prudentiorum consilio & monitis, id vero recta ratio suadere videtur. Hinc itaque patet, tametsi lapsus nullus primorum parentum intercessisset, futurum tamen fuisse ordinem quendam & distinctionem obsequentium & imperantium. Talis autem ordo citra societatem nequicquam potest constitui.

XII. Procul dubio autem etiam tum, alii quidem omnia illa jussissent quæ ad vitam feliciter degendam postulantur; alii vero his in omnibus illis obtemperassent. At ubi est societas imperantium & obsequentium in omnibus vitæ negotiis quæ ad felicitatem requiruntur, est civilis societas. Nihil enim aliud est civitas quam talium hominum societas perfecta, bene vivendi gratia instituta.

XII. Tertio & illud constat, quoniam ob mutuam operam & vitam feliciter degendam ad societates inter se ineundas naturâ homines ducuntur, licet lapsi non essent, multò certe magis ad civilem societatem eosdem perpendisse. Quisque enim quoad fieri potest bene & feliciter quam misere vivere satagit; atqui id nemini rectius quam in civili societate viventi obtingere potest, utpote quæ omnium perfectissima est & totius

fere

ſtre ſufficientiæ ſummam in ſeſe continet. Vnde recte inquit Ariſtoteles *1. Polit. 2. eum qui natura in ſocietate vivere nequit aut extrema malitia eſſe aut homine potiorem*. etenim conjungi hominibus non poſſe ferarum eſt; at conjunctione non egere, ſolius eſt Dei.

XIV. Quanquam vero tam alte arceſſenda n eſt origo civilis ſocietatis, omnino tamen conce dum eſt, aliam longe futuram fuiſſe faciem reipublicæ, ſiquidem homines nullis ſeſe peccatis contaminaſſent, quam nunc neceſſitate exigente paſſim ſolet inſtitui. Multa enim nobis nunc profecto deficiunt, & tranquillitatem vitæ plurimum perturbant hominum ſcelera; quibus omnibus occurrendum nunc eſt per varij generis artificia, arma, conſilia, opes, ſi modo velimus tranquille vivere; quorum tamen nullus fuiſſet uſus, ſiquidem homines in primogenia integritate vitæ perſtitiſſent.

XV. Atque hinc coacti ſunt varie ſe contra petulantiſſimorum hominum injurias munire, unde progreſſu temporis urbes ſunt exortæ: in quibus jam non tantum rerum ad vitam neceſſariarum ipſis copia ſuppeteret, ſed quarum etiam beneficio hoſtium injurias à ſe propulſare poſſent.

XVI. Caeterum quò ad res Germanicas tranſeamus, urbium nullas Germanorum populis ante mille ſexcentos præter propter annos habitatas fuiſſe, antiquam memoriam repetentibus facile apparet. Enimvero quæ de antiquiore urbium nonnullarum initio à quibuſdam memorantur, figmenta mera ſunt & inanes fabulæ, ut quorum fides nullis neque peregrinis neque domeſticis monumentis ſit ſubnixa. De ſuo ævo, hoc eſt, ætate Trajani diſerte Tacitus, cui res Germanicæ fuerun,

runt compertissimæ: *Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum est: ne pati quidem inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* [illegible]tur autem ille de Germaniâ magnâ: in ea scilicet [illegible] rebat Romanis cis Rhenum Germaniâ urbes tum ipse non semel alibi prodiderat. Et vero hæc est [illegible] pleræque urbes Germaniæ vel à fluviis, vel campis vel [illegible] iam sylvis nomen post acceperint: id quod latè deducitur à Philip. Cluv. *Germaniæ Antiquæ l.1.c.13.*

XVII. Nec tamen nos Cluverio facile in aliis adsentimur, quæ de antiqua Germanorum habitandi ratione ille memorat, quasi nempe illum morem servaverint quem Tacitus Fennis adscribit, utut promiscue Germanis simile quid tribuere Seneca videatur. Sunt autem verba Taciti de Fennis: *nullos iis penates; vestitui pelles, cubile humum: nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugimus, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur: huc redisse iuvenes; hoc senum receptaculum fuisse, id beatius arbitratos quam domibus illaborare.*

XIIX. Neque vero hæc ad omnes Germanos trahenda, sed Fennorum id proprium. Idem certe Tacitus Germanis omnibus non ædium usum attribuit tantùm, sed & struendi rationem narrat. Venedos idem inter Germanos potius referendos censet, quam inter Sarmatas, *quia domos figunt, Sarmatis in plaustro viventibus.* Neq; ille Pennos audet Germanis accensere; quin testatur illas *miram fuisse feritatem, fœdam paupertatem*; quæ scil. omnia Germanis erant diversa. Ut proinde, quæ fuse & narrat & pingit de habitaculis Germanicis Cluverius, plus ficti habeant quam veri.

XIX. Id verius & certius priscos Germanos non tantum dispersos hinc inde coluisse, sed & vicos inhabitasse

bitasse. Expresse Tacitus: *Vicos locant non in nostrum* (Romanorum videlicet) *morem, connexis & cohaerentibus aedificiis; suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive inscitia aedificandi.* Dudum ar- tum Cæsar *l. 4. de bello Gallico* scribit Menapios ad- que Rheni ripam *aedificia vicosq; habuisse.* Et vero ci Romani passim vicos Germanorum memor mos rudes licet & incultas.

XX. Sed vicos quidem incoluer Germani prisci, urbes tamen nullo modo ferre potuerunt, quin potius ad exemplum Lacedæmoniorum pro mœnibus juventutem suam reputarunt, magno sibi dedecori existimantes mœniis se valloque cingere. Vnde quoque Tenćteri apud Tacitum *l. 4. Histor.* Vbiis istam ignaviam exprobrantes sic inquiunt: *Vt amicitia societasq; nostra in aeternum rata sint, postulamus à vobis, muros coloniae, munimenta servitij, detrahatis, etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur; liceat nobis vobisq; utramq; ripam colere, ut olim majoribus nostris; quomodo lucem noctemq; omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit.* Quomodo scil. Poloni hodieq; ex antiquo more oppida munita non magni faciunt, neque eorum nisi exiguum habent numerum.

XXI. Neq; vero Taciti fidem in dubium quis vocaverit opposito testimonio vel Iulij Cæsaris vel Claudij Ptolomæi, quem paulo post Tacitum ætate Antonini constat Geographica sua conscripsisse. Enimvero Iulius Cæsar & Sveuis & Vbiis utrique Transrhenano tum populo sua oppida adscribit *comment: IV. Suevos postquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio habito nuncios in omnes partes dimisisse, uti de opidis demigrarent: liberos, uxores, suaque omnia in sylvas deponerent.* Et comment:

[illegible]: VI. *[illegible] , [illegible] omnia ex a-gro in opida conferant.* Neq; potest negari Ptolomæum am-plius nonaginta in magna Germania recensere loca [illegible] [illegible] e, sed non est dubitandum auctores illos per [illegible] [illegible] nihil quicquam aliud quam vicos non munitos xisse. Et vero neque ἡ πόλις neq; opidum proprie significat aut locum munitum. Et quidem ejus [illegible] τὰς πόλεις Germanicas, vel unum Hero-[illegible] um evicerit l. 7. in vita Maximi: eum e-nim scripsisse: *vicosq; omnes incendendos diripiendosq; militi-bus concessit*: subjungit; *namq; opida eorum* (τὰς πόλεις [illegible]) *atq; ædificia omnia ignis depascitur*, ubi liquet Herodiano τὰς πόλεις hic esse idem ac τὰς κώμας.

XXII. Pari vero ratione non est quod ex burgi appellatione, jam Ptolomæi ævo nonnullis locis adje-cta, mœnia & fossas Germanis usurpata quis credat. Ete-nim est *burgus* quidem Romanis sequioris ævi *castellum parvulum* ceu testatur Vegetius *l. 4. c. 10.* at alia signifi-catio obtinuit olim apud Germanos. Diserte enim O-rosius *l. 7. c. 32.* & Isidorus *l. 9. c. 2.* de Burgundionum vo-cis origine disserentes: *crebra habitacula constituta burgos vulgo vocant.* Clarius Luitprandus *l. 3. c. 12. ipsi* (Germa-ni scilicet) *domorum congregationem quæ non clauditur, bur-gum vocant.*

XXIII. Sed quid in re clara opus est verbis? Sane nemo historicorum qui expeditiones Romanas in Ger-maniam usque ad seculum à nato Servatore quintum sat prolixe descripserunt, vel verbulo urbis alicujus per Germaniam magnam meminerunt. Quin nec vicos aut ædificia aliter describunt ac Tacitus, ceu ex Hero-diano est manifestum. Ammianus Marcellinus *l. 16. cap. 3.* narrat Argentoratum, Brotomagum, Tabernas,

[illegible] C Sali-

Salisonem, Nemetes, Vangiones & Moguntiacum civitates, Germanos transrhenanos possedisse quidem, non tamen ipsas urbes sed territoria inhabitasse, *nam, ait, ipsa oppida ut circumdata retibus lustra declinant.*

XXIV. Quin igitur magna Germania nullas habuerit urbem ante quintum seculum Christianum [illegible] est dubitandum. Sequentibus usq; ad [illegible] seculum [illegible] temporibus paucæ itidem vel prope nullæ [illegible] à Germanicis populis, qui certe Germa[illegible] eo solo [illegible] egressi sunt. Neque vero in ullo bonæ fidei scriptore reperias mentionem ullius urbis tanto temporis spatio structæ, in immenso illo terrarum tractu qui Danubio, Rheno, Bohemicâ & Thuringicâ sylvâ usq; in Saxoniam aut VVestphaliam definitur: si unum fortè exceperis VVurtzburgum, cujus iu vita S. Kiliani fit mentio, ita tamen ut nescias urbsne tum fuerit an opidum aliquod nullis cinctum mœnibus.

XXV. De Thuringia tamen proditur apud Gregorium Turonensem *lib. 3. Hist. Franc. c. 4. & 7.* & VVitikindum Corbejensem *Histor. Saxoniæ l. 1.* urbem munitam Schidingam ad Vnstrutum sitam, à Saxonibus occupatam; quo tempore per Theodoricum Francorum regem Thuringiæ regnum est destructum, h. e. circa annum 524. Sed præter hanc unam (cujus nunc etiam vestigia perierunt) urbs alia nulla memoratur.

XXVI. Nec in Frisia ullam urbem videntur invenisse Franci quando regnum ejus eversum est per Carolum Martellum, si unum excipias Trajectum ad Rhenum à Romanis extructum; certè ejus ævi monumenta nullam memorant urbem à Francis occupatam. Venit autem eâ ætate Frisiæ nomine omnis maritima ora à

B 2 Rhe-

Rheno ad Visurgim, adeoq; & Hollandiam & Zelandiam tum comprehendit.

XXVII. Id certissimum videtur, ætate Caroli Magni [illegible] Saxoniâ i. e. VVestphalia, Angrivaria, [illegible] tractu qui est inter Visurgim, Albim, Melibocum [illegible] tem & Salam amnem; imo nec trans Albim [illegible] alique, ubi nunc floret Holsatiæ Ducatus [illegible] nō urbem inventam. Cum enim ab Annonymo [illegible] Annalibus Francicis aut Fuldensibus diligentissime narretur quid quoq; anno in bello Saxonico gestum, quibusve modis libertatem suam Saxones defenderint, urbis tamen nullius vel levis fit mentio. At vero obsidere & occupare utique debuisset urbes Carolus, si quæ tum extitissent. Quid? quod soli VVestphali legantur duobus sese castellis tum defendisse Eresburgo & Sigeburgo. Sane nec arx quidem ulla à Carolo inter Visurgim, Salam & Albim aut trans Albim occupata memoratur. Quo colligere est nullam tum extitisse.

XXIIX. Enimvero & urbibus nonnullis & castellis Saxonicis longe altior origo à quibusdam adscribitur. At procul dubio habenda potius fides iis qui illa quæ narrant vel interfuere vel non procul abfuere: adeoque ad quos incorruptior fama potuit pervenire. Is vero est auctor annalium quos laudavimus, & porro antiquus vitæ Carolinæ scriptor. Itaque nec Bardevvicum verosimile est mœnibus tum cinctum. Meminit enim ejus autor annalium anno 795. sed minime ut urbes muniteæ. Poeta ille diserte *nobilem vicum* indigitat. Similiter constat ex iisdem annalibus, tum primum Hamburgi jacta fundamenta castello contra Sclavos extructo nomine *Hudbecke* aut *Hubocke*. Testantur enim anno 807. ab exercitu Francico ad Albim constructum castel-

castellum: item anno 808. castella duo ad Albim à Carolo condita adversus Sclavos; anno vero 810. disertè inquiunt: *Castellum nomine Hohbüchi Albi flumini contiguum in quo Odo legatus Imperatoris & orientalium S[...] præsidium, à VVilsis captum.* At Hochbuchi e[...] [...]argum præter alios docet nos Albertus Stade[...] *811. castelli* tantùm quoque nomine veni[...] auctori Annalium anno 845. Mitto alios [...] ex eo autem liquet nullam urbem inter Visurg[...] bim Saxonibus tum habitatam, quoniam Carolus Episcopos & Bremæ & Verdæ constituit: quam utramq; urbem mœnibus tum caruisse constat. Et tamen locis tum potissimis datos Episcopos ex more & lege veteri Christianorum nullum dubium est.

XXIX. Cæterum in exstruendis urbibus Germanicas gentes superarunt Venedi, illi qui circa seculum Christianum sextum quicquid est inter Salam & Vistulam fluvios, mare Svevicum vel Balthicum usque in Holsatos Saxones, ea tempestate habitatoribus Germanis vacuum, occuparunt. Hos enim jam ætate Caroli Magni & Vrbes & castella coluisse, suaque habuisse & Balthicum mare emporia, haud difficile est probatu ex Francicis Annalibus, omnium antiquissimo harum rerum monumento. Memorant enim anno 789. *Dragavviti* VVilzorum trans Albim urbem: anno 808. Obotritorum etiam trans Albim quædam castella & urbem à Danis aut capta aut oppugnata: *Rerich* item nobile emporium ad Oceanum vel potius mare Balthicum ab iisdem destructum *translatis inde negociatoribus:* anno 809. Smeldingorum quandam *urbem maximam* ab Obotritis captam. Hi vero populi Venedici omnes trans Albim vixerunt ad Varnum usque, mare Balthicum & Cimbri-

cam Chersonesum. Si vera quoque sunt quæ de VVinetha Vsedomi insulæ urbe circa annum Christi 830. vel ab Heldungo Sueciæ rege eversa, vel marinis fluctibus h[illegible] nullis (inter quos & Chytræus Saxoniæ *l. 1.*) n[illegible] habuit jam tum & Pomeraniæ littus urbem [illegible] *mmerciorum, magnificentiâ, opibus & potentia* [illegible] Forte jam tum & *Iulinum* famosum empo-[illegible] 1168. à VValdemaro I. Daniæ Rege diru-

XXX. Sed de Vrbibus illis Venedicis ab ea quidem usque ætate per obscura memoria superest. Et verò quæ tum maximo in pretio, sequenti tempestate una cum ipsa gentis illius libertate dudum perierunt, quæ verò nunc potissimæ sunt famæ in omni illo trans Albim tractu, illæ aliquot post seculis demum sunt conditæ.

XXXI. Si verum itaque fatendum est (exceptis pauculis illis Venedorum) trans Danubium quidem & Rhenum, ad usque seculum Christi nonum, nulla urbs Germanis est habitata. Sed *Cisrhenana* Germaniæ ab eo usque tempore quo Gallia omnis per Iulium Cæsarem in provinciam est redacta, alia semper fuit conditio. Partim enim in ipsa Gallica Rheni ripa, partim alibi passim extructa sunt à Romanis castella plurima, conditæ quoque urbes quæ paulatim in magnitudinem insignem excreverunt. De Druso Florus: *Drusus in tutelam provinciarum præsidia atque custodias ubique disposuit, per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim; nam per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius castella direxit.*

XXXII. Germanicæ autem originis populi tum fuerunt, non illi tantum qui ad ripam proximè, sed & qui remotius ab illa, Belgicæ provinciæ partem

lem cosuerunt, quod preclare demonstravit Philippus Cluverus. Non est vero instituti mei enumerare hic omnia castella omnesq; urbes in utraque Germaniæ provincia superiore & inferiore vel prima ac secunda, utriusque Belgicæ, florentibus Romanorum rebus, ad usq; seculum Christianum quintum extructa. Id operæ est tantum heic notasse, metropolitanas urbes tu[illegible] Belgicæ primæ quidem Augustam Treviro[illegible] maniæ primæ Moguntiacum; Germaniæ secund[illegible] loniam Agrippinensem: quæ hodieque sedes præbent tribus primariis Germanici regni Archiepiscopis. Præter autem has tres metropoles, libellus provinciarum civitatumq; Galliæ primarias urbes has recitat: Germaniæ quidem primæ, *civitatem Argentoratensium h. e. Strasburg: civitatem Nemetum, h. e. Spira: civitatem Vangionum h. e. Wormacia.* Germaniæ secundæ, *civitatem Tungr.* Utriusq; autem Germaniæ potissima procul dubio illa Agrippina fuit, quod *Romana colonia esse meruisset*, ut loquitur Tacitus. Eoque & Ammianus lib. 15. vocat eam *urbem magni nominis* l. 16. *urbem munitissimam.* Zosimus lib. 1. *urbem Rheno adiacentem maximam.*

XXXIII. Itaq; jam ea tempestate habuerunt Germani Cisrhenani florentissimas urbes. Fuere autem jam tum cum alibi in Galliis, tum in provincia etiam maxima Sequanorum aliæ ijs haud impares. Cis Danubium item celebri fama urbes floruerunt per Rhætiam, Vindelicium, Noricum & Pannoniam. Quæ cum sequentibus seculis in Alemannorum, Bajoariorum aliorumq; Germanicorum populorum potestatem devenerint, hodieque solis Germanis habitentur, Urbium Germanicarum originem quærentes nefas est latere. Eminuit autem tum inter omnes cis Danubium in Vindelicis Augu-

Augusta coloniæ, non minus clarâ hodie famâ, mutatis licet cultoribus.

XXXIV. Cæterum hæ florentissimæ urbes & munitissimæ castella à Germanicis populis qui Rehno & Dan... transgresso in Galliam omnem, Pannoniam, Vin...iam & Noricum sese effuderunt, aut vastata sunt aut ...s excisa, aut certe pessimis modis mulctata. De ... in medio est querela S. Hieronymi *epist. 11.* ...*bilis quondam civitas capta atque subversa est, ... ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longâ obsidione deleti. Rhemorum urbs prepotens, Ambiani, Attrebates, Morini, Tornasius, Nemetes, Argentoratus translatus in Germaniam.* Attingit autem ille tantùm eam cladem quam circa annum quadringentesimum à Vandalis & confœderatis populis duce Caroco & Godegisilo passæ sunt Galliæ: quam tamen ludum jocumque dixeris præ illa tempestate, quam Attila cum omnibus fere Germanicis gentibus sibi sociatis Galliæ intulit. Et tamen de Caroco memoriæ proditum est ab Aimoino *l. 3. c. 1.* quærenti quomodo *magni* nomen consequi possit respondisse matrem: *maximus urbibus & munitionibus destructis & incolis interfectis. neque enim posse eum pulcriores firmioresq; urbes condere, eoque proximum esse earum eversione belli gloriam ad posteros propagare.* Quod ille consilium haud segniter est exsequutus.

XXXV. Passæ autem hanc cladem ad Rhenum sunt potissimùm maxima illa Sequanorum provincia, inque ea nobilissimæ urbes Vindonissa & Augusta Rauracorum, ut & Germania prima vel superior, hujusque urbs Argentoratus. Paulò mitius Germaniam secundam & Belgicam primam alteramque Franci videntur tractasse: neq; enim mœniis leguntur urbes nudasse, etsi inco-

incolarum magnâ parte trucidatâ, etiam ipsi sol[itu]dinem prope ijs induxerint. Et sane ea de causa Belgicæ [ut]riusque & Germaniæ primæ urbes post illam tempesta[tem ul]timæ omnium videntur respirasse.

XXXVI. Quamvis vero devictis Alem[annis], Burgundis & Bajoariis quicquid cis Rhenum & Dan[ubi]um Germani occupaverant, in ditionem Franc[orum] venerit, Merovingâ tamen regiâ familiâ re[gnante] paucæ urbium antiquarum valuerint ex [ruinis] resurgere, tantùm abest ut pristinum splendorem [recu]perarint, vel in majorem amplitudinem excreverint, Multò minus novæ quædam urbes tùm conditæ. Nihil sane horum legas in ejus ævi monumentis. Bene Franciscus Guillimannus *l. de episcop. Argentinens. c. 3. In agriculturam, relicto deinceps bellandi ex parte studio, conversi Alemanni Francique vicos incoluere, neque quas recuperaverant urbes vel munimenta instaurarunt, aut ferè habitavere; sive ne rursus illis, ut ante sæpius, ejicerentur à principio formidarent: aut vetere & ex Germania allatâ consuetudine manendi in aperto.* Vix semel legere est: *Chilpericum Regem misisse ad Duces & Comites civitatum, ut muros componerent urbium, resque suas cum uxoribus & liberis intra murorum munimenta concluderent, atque repugnarent viriliter, si necessitas exigeret.* Frigidum certè mandatum caruit effectu, nec quis paulò nobilior temerè intra mœnia recessit.

XXXVII. Scilicet nihil tum fuit quod incrementum daret urbibus: non immunitas incolarum; non commercij frequentia; non inhabitatio denique illustrium hominũ quorum vita profusior attrahit opificum aliorumque ministrantium manum. Quæ omnia diu post insequutis demum temporibus evenerunt. Igitur aut sine mœnibus inter rudera sua manserunt tum illæ Cis-

C rhena-

rhenanæ & Cisdanubianæ Vrbes, aut verò si mœnia anti-
qua servarunt, incolis destitutæ magnas solitudines com-
prehendebant.

XIIX. Paulò melior fortuna videtur eas resperxisse
b Carolingis. Omnes scilicet nobiliores urbes e-
piscopos tum acceperunt, adeoque ædibus sacris & mona-
sterijs claustris passim ornatæ sunt. Mitigatus quoque
pristinos rigor videtur, & pacatis magis
bus, sine dubio commercijs quoque locus
major est apertus. Sed tamen, & hanc fortunam unà cum
imperio Francorum, cis Danubium quidem Vngarorum,
cis Rhenum vero Normannorum in mediam Germaniam
fœdæ & crudelissimæ incursiones turbaverunt. Quam
rem acerbissimis querelis ejus ævi scriptores persequun-
tur: ex quibus constat plerasq; tum urbes ictu ferro &
igne omne decus perdidisse.

XXXIX. Sed Saxonicorum Cæsarum imperio ex-
titit toti Germaniæ ita & urbibus nova lux affulsit. Eum
verò statum antequam exponamus, forte operæ fuerit
pretium paucis exponere quæ reipublicæ facies fuerit pris-
cæ Germaniæ: quæ conditio urbium provinciarumque,
& antiquo Romanorum, & subsequenti Francorum
imperijs florentibus. Hisce enim expositis, & Vrbium
& vicorum Germaniæ vetus quidem fortuna clarissime
elucescet, & quæ post invaluere longè rectius poterunt
doceri.

XL. De Republica autem acturos ante omnia la-
tere nequaquam oportet, aliud esse noscere integram
aliquam urbem, & aliud cognoscere rempublicam alt-
cujus urbis. Quæ enim distinctio est inter cognitio-
nem totius & cognitionem partis principalis, ea quoque
differentia est inter notitiam integræ alicujus urbis &
cogni-

cognitionem Reipublicæ. Nam omnis civitas notat perfectam hominum societatem beate vivendi gratia institutam; Respublica autem ac πολιτεία est quasi anima ac ratio & forma illius societatis & quidem potissimum circa partem imperantem aliosque magistratus ac judicia.

XLI. Sane qui integram aliquam civitate[illegible] vit, idem non potest ignorare & statum R[illegible] lius societatis, hoc est, Rempublicam; at ve[illegible] tantum novit, non novit omnia quæ ad civita[illegible] tinent: quam plurima enim ad eam requiruntur, quæ nequaquam Reip. nomine veniunt. Primum enim omnis civitas constat multitudine hominum, constat etiam loco quodam, postulat deinde alimenta, postulat præterea & munimenta aliaque quamplurima, utpote cum non unius tantum commodi gratia sit instituta, sed omnem prorsus respiciat vitam. Vnde qui propositum sibi habet integræ alicujus civitatis naturam pernoscere, illi profecto ad omnia isthæc & similia est attendendum. At cum πολιτεία seu Resp. denotet solùm constitutionem civilis alicujus societatis circa regimen ejus ac magistratus & judicia, manifestum est, qui horum sibi notitiam comparavit in aliqua civitate, illum ea quæ ad Rempublicam istius civitatis attinent, omnia penitus habere explorata.

XLII. In Germaniæ igitur antiquam rempubl. inquirentibus, principio notandum, majores nostros propter ingenitam animorum feritatem non tantum nullam communem habuisse Rempublicam, sed ne junctas quidem sedes inter sese passos esse. quod cum ex alijs, tum vero omnium optime ex C. I. Cæsare licet

C 2 cogno-

cognoscere; ita enim ait ille VI. comment. libro: *Civitatibus maxima laus est, quam latissimis circum se vastatis finibus solitudines habere hoc proprium virtutis existimant, expulsos agris finitimos cedere, neque quenquam prope se audere consistere: simul hoc se fore tutiores arbitrantur, repentina incursionis timore sublato.* Quapropter in Romanorum monumentis videmus eos non cum vicinis tantum gentibus, [illegible] inter sese perpetua bella gessisse. Et certe [illegible]tibus Romani imperij rebus, nullus fuit populus magis ad bella natus, quique plus Romanis negotii facesseret, quam Germani. Et Tacitus quidem libro de moribus Germ. cap. 37. Martium illum animum his verbis prodit: *Sexcentesimum & quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Caecilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo si ad alterum Imp. Trajani consulatum computemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. tam diu Germania vincitur. Medio tam longi aevi spatio multa invicem damna. non Samnis, non Poeni, non Hispania Galliave, ne Parthi quidem saepius admovere: quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas, &c.* Haec ille. majora profecto dicturus, si fractas imperij Rom. vires Germanicis manibus conspexisset.

XLIII. Verum enim vero tam etsi non in unam Remp. tot populi potuerint conspirare, unius licet originis atque ejusdem linguae essent, singulis tamen non fuisse nullam reipublicae formam, vero valde est simile, & ex antiquis quoque monumentis licet colligere. Sicuti enim in universum nulla societas sine legibus stare potest, ita quoque populos istos feroces ut non absque societate sic nec absq; legibus & imagine quadam Reip. vivere potuisse certissimum est; licet optimam quidem reip. formam non habuerint, utpote qui rudes essent & verae virtutis ignari.

LXIV.

XLVI. Quænam vero ea fuerit & ostendunt nobis clarissime Romanorum scripta, & vero iis etiam tacentibus ingenium & mores ipsorum eandem aliunde produnt. In tanta enim animorum ferocia & fortitudine, quis dubitaverit incredibile quoque fuisse libertatis studium? Est quippe libertas finis quasi fortitudinis, quæ militaris rei & gloriæ mater vel nutrix. Et ver ubique etiam à Romanis hostibus nostris legimus, atque eo quidem magis quo ægrius ... pram sibi eandem per Cæsares deripebant. Sufficiat unum e multis Lucani testimonium adduxisse, qui *lib. VII. hist.* sic canit:

Libertas ultra Tanaim Rhenumq; recessit
Et toties nobis jugulo quæsita negatur
Germanum Scythicumq; bonum.

At verò ubi libertatis cura maxima, ibi indubie non potuit non sua sponte prodire aliquid illius reipublicæ, quam popularem vel Democratiam vulgo appellamus. Hæc enim sese præ omnibus effert civium suorum libertate: adeo ut libertatis vocabulum Regio & Oligarchico dominatui ab optimatis scriptoribus plerumque soleat opponi, & multi juxta Philosophum *6. Polit. c. 2.* in sola hac reip. forma libertatem se consequi posse arbitrentur.

XLV. Quamvis autem hæc ita sese habuerint, verisimile tamen per se statim fit, etiam silentibus imò amissis Romanorum monumentis, non potuisse meram aliquam democratiam tum temporis ullo in populo Germanico obtinere. Vbicunque enim populus rudis est, avidus tamen bellandi, sponte sua statim abitur à pura democratiæ forma, & nonnihil Aristocratici status suboritur, potestatem quamlibet majorem necessitate

tantùm nobilioribus adeoque prudentioribus imponente. Itaque non potuit non commune olim fuisse omnibus Germaniæ civitatibus reipublicæ formam non simplicem habere, sed ex populari & optimatum statu temperatam.

XLVI. In quibusdam vero etiam necessariò aliquid [illegible] Laconicum tamen aut Arithmeticum non [illegible] [illegible]miscceri. Neque enim bella administrari [illegible] ti [illegible] imperante possunt, qui perpetuus sit necesse est, [illegible] quidem non multi fuerint paris prudentiæ, bellum tamen perpetuo trahendum sit.

XLVII. Ad hunc vero modum Germanicos populos rempublicam suam olim instituisse, multis testimonijs veterum scriptorum aliàs ostenditur. In ipsis autem Germanicis vicis ex parte penes nobiles, ex parte penes plebem ingenuam arbitrium fuisse reipublicæ, vel unus Tacitus nos docuerit. Disertè enim testatur fuisse Germanis *Principes qui jura per Pagos Vicosque reddiderunt*. Hos autem fuisse nobili stirpe natos idem prodit: *insignis*, inquiens, *nobilitas aut magna patrum merita principis dignationem etiam adolescentulis assignant*. Iuris itaque dicundi potestas in singulis Germaniæ vicis penes unum aliquem fuit nobilem. Verum ille solus quidem jus illud haud tenuit, sed ex ipsa plebe delecti nonnulli, judicio assessores dati. Disertè iterum Tacitus: *centeni singulis ex plebe comites; consilium simul & auctoritas adsunt*. Ingenuos autem hos comites seu assessores fuisse non servili aut libertino genere natos, itidem nos docet Tacitus: *Liberti* (inquit) *non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt.*

XLIIX.

XLIIX. Illis verò Principibus nullum fuit jus aut tributum suis indicendi aut leges statuendi, nullum item fuit belli ac pacis arbitrium nisi plebis consensu impetrato. Principum porro illorum successio neque plane haereditaria fuit, neque planè electitia, aetate quidem Taciti: sed ea quae hodie in Daniâ & Poloniâ est Regum. Constituti scilicet sunt in majoribus totius populi co[...] Clarè Tacitus; *eliguntur in ijsdem conciliis & Pr*[...] que eligendi jus non fuit penes unius alicujus [...] sed apud optimatium & delectorum ex omni pleb[...] lum.

XLIX. Verum haec alibi rectius docentur; id hoc loco adijciendum solummodo est, Principes illos, quos appellat Tacitus, ab antiquissimis usque temporibus Germanicè Graven dictos, utpote cum haec vox judicem significet. Assessorum quoque illorum jam antiquitus receptum nomen Germanis est Schepen / Schoppen / Schöpffen. Quo liquet antiquissimis illis temporibus jurisdictionem in pagis & vicis fuisse penes *Graviones & Scabinos* aut delectos ex ingenuis; nullibi autem omnem eam commissam vel soli plebi, vel uni alicui praecipuae nobilitatis.

L. Quae jurisdictionis autem, eadem & meri mixtique imperij fuit ratio. Neque enim legas, vel delectos illos scabinos sine Gravione, vel sine Scabinis Gravionem in quenquam animadvertisse. Ita nec de summa reipublicae quidquam constituere vel plebi licuit soli, vel soli Gravioni: sed ad concilium, si quid majoris rei esset constituendum, etiam ex plebe delegati unà cum Principibus convenerunt: quod expressis verbis docet Tacitus. Absque dubio tamen in omnibus his maxima vis & auctoritas Principum fuit. His enim inter se de mi-

de minoribus rebus consulere & statuere fas, etiam inconsulta plebe; de majoribus negotiis προβουλία fuit; cujus quæ vis sit, notum prudentioribus. In jure dicundo etiam Scabini suis Gravionibus *consilium* solummodò & *auctorita-* [illegible] addiderunt: potissima autem potestas adeo fuit Gravionum illorum, uti nulla plebis facta mentione simplici- [illegible] I. Cæsar comment. VI. *In pace nullus est communis* [illegible] *principes regionum atq; pagorum inter suos jus* [illegible] *rsiasq; minuunt.*

Hæc antiquissima reipublicæ Germaniæ forma ut omnibus ejus populis placuit, ita & in hac Saxonia obtinuit ad usque ætatem Caroli Magni. Omnes enim pagi seu govæ (ut semigermanicâ utar voce) habuerunt suos Comites, (quomodo Graviones cœperunt dici) qui jura dicerent cum delectis e populo aut scabinis. Ita & in vicis omnibus, quorum pars urbium dignitatem post accepit, jurisdictio Comitum fuit, simulque merum ac mixtum imperium; ut tamen & in his locum aliquem suum plebs per delectos servaret. Cum autem tres in populos adeoque totidem civitates Saxonia divideretur, ne singulis quidem pacis tempore unus aliquis communis magistratus fuit, sed imminente bello, comitum aliquis prout virtute fuit major, in sua gente Dux creatus est, *certis terminis exercitus congregandi potestate contentus*: quæ verba sunt VVidekindi Saxonicorum scriptorum antiquissimi: Nec verò trium populorum communis aliquis Dux electus, *nisi universali bello ingruente. Quo peracto* (iterum verba sunt VVidekindi) *æquo iure ac lege, propria contentus potestate unusquisq; vivebat.* Verùm hæc testimonijs ostendere alterius est instituti.

LII. Igitur nulli tum vici, nulli pagi non sub Gravionibus fuerunt, illustri & antiquissimâ ortis prosapiâ.

Nec

Nec tamen illis libera fuit aut infinita in plebem ingenuam potestas; sed in ipsius jurisdictionis partem hæc venit, tantum abest ut legum, pacis & belli arbitrium ad solos Graviones pertinuerit. Hæc autem omnia uti in proclivi est demonstrare, ita fabulosa liquet esse quæ à nonnullis memorantur de eius tempestatis republica. Quasi nempe Saxonia metropoles aliquot habuerit, easque liberæ [illegible] testatis, nulliq; nobilium imperio subditas. [illegible] alij narrant, omnem jurisdictionem cum mer[illegible] imperio, item arbitrium belli & pacis, tantum in [illegible]tum vel unius Regis infinita potestate fuisse collocatum, plebi obsequij gloriâ tantùm relictâ.

LIII. Sed ab antiqua illa liberæ Germaniæ republica ad eos pergendum est, qui in Romanorum imperium concesserunt. Cisrhenanis igitur Germanicis populis postquam in Romanorum ditionem pervenerunt haud est dubium parum vel nihil pristinæ libertatis reliquum mansisse. Dura quippe provinciarum sub Romanis fuit conditio. Accipiebant enim ab ijs magistratus suos & judices annuos cum imperio & securibus, qui juxta mores & præscripta Romanorum eos vivere cogerent, propriis ipsorum legibus & institutis abrogatis: imò quo magis servitutem agnoscas, linguã non sua sed Romana uti oportuit. Civilis Batavus apud Tacitum *l. 4. Hist.* Treveris genti origine Germanicæ servitutem illam exprobrans, sic infit: *Vos autem Treveri, cæteraque servientium animæ, quod pretium effusi toties sanguinis exspectatis, nisi ingratam militiam, immortalia tributa, & dominorum ingenia?* Scilicet tria potissimum fuerunt servitutis tum incommoda. Primum quod cogerentur habito delectu eoque iniquissimo, Romanis etiam inviti militare. Alterum, quod immanibus tri-

D butis

bitis per publicanos i. e. harpyas & hirudines atterere-tur. Tertium, quod herilem magiſtratum quotannis Romà acciperent, qui cum faſcibus ac ſecuri, abolitis pa-triis legibus, jus diceret. Nec verò dubium eſt hanc fuiſ-ſe conditionem penè totius utriuſque Germaniæ. Atta-men Batavis in Rheni inſula ad ſuam uſque ætatem *manſiſ-ſe honorem & antiquæ ſocietatis inſigne*, prodit Tacitus, *viros armaque imperio miniſtrarunt*, avariſſimè interdum tamen exercentibus Romanis: quâ de re extat Civilis querela apud Tacitum *l. 4. Hiſtor.*

LIV. Vrbium quoque ſi non omnium, multarum tamen & cis Rhenum & cis Danubium haud paulò me-lior felicitas. Namque nonnullæ coloniarum, aliæ mu-nicipiorum jura acceperunt. Onuphrius Panuinus *l. 3. comment.* ſeptem numerat colonias Galliæ Belgicæ: *A-grippinam Vbiorum, Auguſtam Rauracorum, quæ hodie ſit Ba-ſilea, Auguſtam Trevirorum, Auguſtam Vlpiam Traianam, Co-loniam equeſtrem, Coloniam Iuhonum, Lutarburgiam Tarbelio-rum.* Quæ omnes in Germania Ciſrhenana fuerunt, ſi unam excipias & alteram. quanquam forte nec Iu-honum aliqua colonia fuerit, populi ſc. non cis ſed Tranſrhenani, quod recte oſtendit Cluverus *l. 3. Germ. antiq. c. 8.* Iam vero harum coloniarum Agrippinenſem fuiſſe juris Italici ſcribit Paulus *l. in Luſit. §. 2. ff. de cenſib.* Idem porro Onuphrius colonias Rhetiæ quinque recen-ſet: *Auguſtam Quintanorum, Auguſtam Tiberii hodie Regi-neburg, Auguſtam Rhætorum, Coloniam Conſtantiam, Curiam* Vindelicorum unam *Auguſtam Vindelicorum.* Taceo nunc Norici colonias: quam terram omnem hodie incolunt Germani. Alias porro nonnullas urbes fuiſſe munici-pia, vel unum hoc teſtimonium Ammiani Marcellini oſtendit *l. 15. Prima Germania, ubi præter alia municipia*

Mogun-

Moguntiacus est, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratum barbaricis cladibus nota.

LV. Constat verò colonias quidem reipubl. suæ administratione effigiem quandam Romanæ retulisse. *Nam ut Romæ erat populus & senatus*, (verba sunt Onuphrii) *sibi novos colonos in decuriones & plebem dividebant, ... nes senatus, plebs populi Romani imaginem referebat. ... rionibus singulis annis duo, vel quatuor viri creabantur ... loniæ magnitudinem vel parvitatem, qui duumviri vel ... viri iuridicundo vocabantur. Hi consulum Romanorum ... repræsentabant. Creabantur insuper Aedilis qui viarum ... ficiorum publicorum: item Quæstor qui ærarij publici curam habebat. Atque hi erant præcipui coloniæ magistratus: in cæteris omnibus more, legibus, & instituis Romanis vivebant.* Ius porrò Italicum quo Agrippina olim floruit, si communi credimus interpretationi, immunitatem tributorum dedit; si Cujacio *l. 3. observ. c. 35. levationem censitionis*: fecit autem porrò *ut in reliquis eodem iure sit eius coloniæ respubl. quo ipsa Italia, puta in traditionibus nexi, in usucapionibus, in annali exceptione & in iure capiendi.*

LVI. Municipiorum rationem Gellius nos docet *l. 16. c. 3. Municipes*, inquit, *sunt cives Romani ex municipiis suo iure & legibus suis utentes, muneris tantùm cum populo Romano honorarij participes, à quo munere capessendo appellari videntur, nullis aliis necessitatibus, neq; ullâ populi Romani lege adstricti.* Itaq; verosimile fit, sicut colonias Romanorum, ita municipia illa Germanica Germanorum mores, ritus & leges maximè observasse.

LVII. Cæterum & alia dura multa passæ sunt omnes illæ urbes, & illud præcipuè non potuit non esse acerbum, quòd perpetuo præsidio militari tenerentur. Scilicet & Germaniæ primæ & Germaniæ secundæ, &

Belgica omnia metropoles sedem ac domicilium præbuerunt *Ducibus*, reliqua opida *præfectis militum*, cum valida & numerosâ militum manu. Quæ res quomodo circa Arcadij & Honorij tempora sese habuerit, exposuit optime liber Vetus, cui titulus *Notitia utriusq. Imperij*, quem insigni commentario illustravit Guido Pancirolus. Quorum ... nolumus compilare. Adeò impotens vero tandem ... Romanorum dominatus, ut omnis libertas subomnia jura tandem confusa sint.

LVIII. Quo factum ut provinciæ pertæsæ laborum scelerumque Romanorum externa novaque imperia circumspicere cœperint, præ aliis vero Frances dominos desideraverint. Testatur id Gregorius Turonensis *l. 2. c. 23. Terror Francorum resonavit in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cupiverunt regnare.* Item *cap. 36. Multi tunc ex Gallis Francos dominos summo desiderio cupiebant.* Nec vero Romanorum corruptissimos mores & latrocinia quis satis mirabitur, solius si Salviani Massiliensis libros de Providentia eâ tempestate scriptos inspexerit. Et vero Franci, quorum teste Eginharto *in vit. Caroli M. semper Romanis & Græcis fuerat suspecta potentia*, tandem etiam omni Romanos ditione exuerunt, magnamque imperij illorum partem sibi subjecerunt.

LIX. Caeterum nec Franci subactos à sese populos multum leviore imperio quam Romani continuerunt. Non enim verum est, quod *l. de origine Saxonum* scribit Reineccius: *Francos in Germanici nominis provinciis subactis imperio contento, nulla alia re indigenis graves fuisse.* Est enim in promptu ostendere Francos more Romanorum provinciis suis per Germaniam Galliam Italiam & gravissima tributa imposuisse & magistratus dedisse, qui ex ipsorum nutu penderent, alios ordinarios, alios extra

ordi-

ordinem delegatos, jus quoq; militem legendi ex omni ingenuorum numerum sibi sumpsisse. Quorum omnium potestas cum Regibus esset commissa, procedente tempore regalium vel regaliarum nova vox aut nova certe vocis acceptio hinc invaluit.

L X. Non est nostri instituti argumentum hoc plenius exponere, sufficecit hunc adducere in medium Italicæ gentis propriam de jure illo regio confessionem Friderico I. Cæsare ijs expressam. Radevicus ejus scriptor *l. 2. c. 5.* rem illam ita narrat: *requisitique de eo quod esset justitiæ adjudicaverunt Ducatum, Marchias, Comitatus, consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piscarias, omnemq; utilitatem ex decursu fluminum provenientem: nec de terra tantum, verum etiam de suis propriis capitibus census annui redditionem. Hisq; omnibus in fiscum annumeratis &c.* Guntherus *l. 8.* de eodem negotio in hunc modum canit:

Ac primum Ligores super hoc à Rege rogatis
Vectigal prorsus, cudendæ jura monetæ,
Cumq; molendinis telonia, flumina, pontes,
Idque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitalis cum certo sub tempore censum:
Hæc Ligores sacro tribuerunt omnia fisco.

Jus feudale Longobardicum *l. 2. t. 56.* hæc loquitur: *Regalia, armanniæ, viæ publicæ, flumina navigabilia, & ex quibus fiunt navigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quæ vulgo dicuntur telonia, moneta, multarum pœnarumq; compendia, bona vacantia, & quæ ut ab indignis, legibus auferuntur, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur: & bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum & proscriptorum, secundum quod in novis constitutionibus cavetur; angariarum, parangariarum, & plaustrorum & navium præstationes; & extraordinaria collatio*

ad felicissimam regalis numinis expeditionem; potestas constituendorum magistratuum ad justitiam expediendam: argentaria & palatia in civitatibus consuetis: piscationum reditus & salinarum, & bona committentium crimen maiestatis, & dimidium thesauri in loco Caesaris inventi, non datâ operâ, vel loco religioso datâ operâ, totum ad eum pertineat.

LXI. Non tantùm autem haec in Italis post devictos Longobardos, sed & per Galliam & Germaniam in [illegible] provinciis obtinuerunt. Sanè hoc durum jugum Alemannos cum Bajoariis, & Frisios omnes à Rheno ad Visurgim usque, & Thuringos, cisrhenanos etiam Germanos omnes florenti Francorum imperio passos, aliàs ostenditur. Scilicet sumebant sibi Franci in populos devictos jura victorum ex more Romano: itaque aut tributarios tantùm eos reddiderunt, aut si planè sibi subjecissent, magistratus & jura etiam dederunt. Et verò illud belli in victos jus, unicum fundamentum est regaliarum quas appellant: ut nihil iniquius sit ijs, qui in omni libero principatu aut regno eas regibus conantur vindicare.

LXII. Enimverò ipsi Franci sive Orientales sive Occidentales ab his oneribus immunes, non eam regibus suis servitutem debuerunt. Neque enim tributum aut censum penderunt, sed sola annua dona regibus contulerunt, praeter mulctae partem. Servata sc. pristinâ consuetudine, omnibus olim Germaniae liberis populis usurpatâ; De qua Tacitus: *Mos est civitatibus ultro ac viritim conferre Principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum etiam necessitatibus subvenit.* Item: *pars mulctae regi vel civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquis ejus exsolvitur.*

LXIII. De Saxonum sub Francis conditione, res vide-

videtur explicatu impeditior. Adamus Bremensis cap. 6. *Thuringi & Saxones, itemq; cæteræ quæ iuxta Rhenum sunt nationes ex antiquo Francis tributariæ leguntur, Quibus deinde à Regno eorum deficientibus, Pipinus genitor Caroli bellum intulit.* Crantzius l. 2. *Saxon. c. 31.* Lothorium regem [illegible] annuum Saxonibus imposuisse scribit quingentorum boum circa annum 572. Annales Francici ad annum [illegible] *Pipinus coegit Saxones, ut promitterent se omnem [illegible] eius facturos, & singulis annis honoris causa ad generale ventum equos trecentos pro munere daturos.* Sequitur de bellum illud atrox cum Carolo Magno: ac tandem pax composita. Leges pacis ita memorat Eginhartus: *ea conditione à rege proposita & ab illis suscepta, tractum per tot annos bellum constat esse finitum, ut abiecto dæmonum cultu & relictis patriis ceremoniis Christianæ fidei atque religionis sacramenta perciperent & Francis adunati* unus *cum eis populus efficerentur.* Quibus verbis videtur indicari Saxones in pacis cum Francis libertate relictos. Poëtaster, antiquus vitæ Carolinæ scriptor, paulo plenius rem exponit. Inter alia ita canit:

At verò censum *Francorum regibus ullum*
Solvere, nec penitus deberent atq; tributum
Cunctorum pariter statuit sententia concors,
Sed tantùm decimas *divina lege statutas*
Offerrent, ac Præsulibus parere studerent
Ipsorumq; simul clero, qui dogmata sacra
Quiq; fidem Domino placitam vitamq; docerent.
Tum sub Iudicibus *quos Rex imponeret ipsis*
Legatisque *suis, permissi legibus uti*
Saxones patriis & libertatis honore.
Hoc sunt postremò sociati fœdere Francis
Vt gens & populus fieret concorditer unus:

Ll ii *Ac sem-*

Ac semper regi parens æqualiter *uni.*

Faciunt huc verba nonnulla in tabulis quibus Episcopatum Bremensem instituit Carolus Magnus. Servavit nobis eas Adamus Bremensis, & qui ex scribere illum solet Albertus Stadensis, & post utrumque Crancius. Diserte ... ait Carolus: *Saxones pristinæ libertati donatos & omni ... censu solutos pro amore illius qui nobis victoriam contributarios addiximus, videlicet ut qui nostræ potestati hactenus, ferre detrectaverunt, victi iam Salvatori nostro Christo & sacerdotibus eius omnium suorum iumentorum & fructuum, totiusque culturæ decimas, & nutrituræ divites ac pauperes legaliter constricti persolvant.* Pertinet huc & illud antiqui scriptoris de vitis Romanorum Pontificum, qui vulgo Luitprandus c[r]editur, in vita Hadriani secundi: *Karolus omnes decimas*, ait, *in Saxonia constituerat ad regale servitium, & eas rex dare potuit cui voluit.*

LXIV. Ex his verò constat, tametsi Saxones initio penderint tributum Francis, more aliarum gentium victarum, illo tamen onere à Carolo liberatos, pristinæque libertati hactenus restitutos, nisi quod decimas solvere tenerentur cultui divino. Constat porrò magistratuum collationem Regem sibi sumpsisse. Quod sc. ante penes totius populi concilium fuit, id imposterum Regio arbitratui est commissum. Fuit autem tum duplex magistratus, alius nempe Ecclesiasticus in Episcopis circa sacra & cultum religiosum occupatus: alius civilis, uti vocant, isque vicissim, vel status vel extra ordinem missus. Et status quidem *Iudicum*, alter *Legatorum.* Quorum nominum illo quidem *Graviones* qui tum Latinum nomen ex more Romanæ reipubl. acceperant *Comitum*, hoc verò significari eos qui alias Francis *missi* audiunt, benè notat doctissimus Reineccius. Quæ jurisdi-

risdictionis ratio in ipso Francorum libero populi fuit. Vt proinde recte queat dici, concessisse Saxones in eandem cum Francis civitatem, *aquali* libertate gaudentes: eoque illorum conditionem longe meliorem [illegible] quam reliquis provincijs.

LXV. Si hic autem fuit status Saxoniæ [illegible] rolo, non potest non falsum esse quod legitur i[illegible] dovici Pij à P. Pithœo edita, utut eadem ve[illegible] Aimoinus *l. 5. c. 10. Quo etiam tempore Saxoni[illegible] sonibus jus paterna hareditatis quod sub patre* (Carolo M. *ius[illegible] perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria clementia restituit. Quod alij liberalitati, alij imprudentia assignabant, eò quod ha gentes naturali libertati assuefacta talibus habenis deberent coerceri, ne sc. effrenes in perduellionis procacitatem ferrentur. Imperator verò* (Ludovicus) *eò sibi arctius eos vinciri ratus quo eis beneficia potiora largiretur, non est spe sua deceptus. Nam post hac easdem gentes semper sibi devotissimas habuit.* At jure paternæ hæreditatis soli servi carent. Saxones autem omnes nunquam sunt in servitutem redacti. Sed & Frisiis libertatem relictam constat ex ordinibus Adelingorum, ingenuorum, lictorum & servorum, qui in eorum legibus antiquis disertè memorantur. Vt taceam illos omnes ne quidem armis unquam victos à Francis, sed qui trans Flevum sunt, sponte sua post devictum Radbodum in Francorum ditionem concessisse, quod legitur *in vita S. Ludgeris* certè Carolo vivo perfidiæ nunquam notati: quare si antiquæ famæ credendum, rerum cum fide & virtute gestarum præmium avitam ex parte libertatem recuperarunt. An Saxoniæ Frisiæque Gravionibus concessa tum à Ludovico hæreditaria quasi successio imperito scriptori minus recte intellecta fuit? Quicquid sit, ne illud quidem quod VVidekin-

E dus

dus scribit ... S. Viti patrocinio per Henricum & Ottonem magnum *Saxoniam ex servâ factam liberam, & ex tributaria multarum gentium dominam* ita accipiendum, quasi Francis illa hactenus servierit & tributaria fuerit. Ad Vngarorum enim & Normanorum dominatum illa trahebatur, quo liberata per Henricum & Ottonem Saxonia, & alijs abunde opibus fecerunt affluere.

...VI. Pari vero modo liquet alienius esse a vero ... narrant in plebis Saxonicæ tum potestate fuisse ... *Adelingis* aut præcipua nobilitate magistratus Comitum ... em vellet, eamque libertatem etiam *c.5.l.5.t.45.* ... ibi. I Neque enim legas penes plebem liberrimis Germaniæ rebus hanc fuisse potestatem: iamq; audivimus magistratuum inferiorum creationem sui juris fecisse Carolum. Ne nunc adducam plebejæ illius electionis in omnibus priscis momumentis nec volam reperiri nec vestigium.

LXVII. Enimverò non minus id dictu absonum est, atque illud quod de Hollandiæ Comitibus nonnulli viri insignes memorant, eos ab ordinibus illius provinciæ primum libera propriaque auctoritate creatos. Atqui constat Hollandiam unà & Selandiam exiguas tum habitas Frisiæ portiones. Directe Regino Godfridum Danorum regem testatur *anno* ... cum innumerabili multitudine equitum peditumque insidere cœpisse locum prope Mosam Hasbou tunc dictum. Illi autem à Cæsare Carolo Crasso Ducatum Frisiæ concessum feudi jure possidendum, statim sequente anno. Mox idem scriptor anno 884. ita loquitur: *Normanni qui in Chinheim & Denemarcam venerant adsentiente Gothofredo Rhenum navigio ascendunt.* Est autem Chinheim pars hodie Hollandiæ

landici comitatus, *Denemarca* autem nomine nihil intelligi potest præter Hollandiam & Selandiam, à Danis sc. novis incolis nominibus tunc Danicis appellatas. Igitur tùm quidem certe Hollandia Zelandiaque Ducem Gothofredum accepit à Francorum Rege. Ejusdem au[illegible] te Gothofredo successit fortè Eberhardus Saxo, [illegible] frater Meginhardus anno 898. teste Reginon[illegible] etiam videre est Ducibus illis subjectos fuisse il[illegible] ciæ Comites, ut Gothofredo Dano Getolp[illegible] dolphum & Eberhardum Saxonum post à [illegible] tolphi filio interfectum. Incidunt [illegible] in extrema Francici imperij.

LXIIX. SED de his obiter. Qui vero provinciarum in universum, idem & Vrbium & Vicorum florente Francorum imperio fuit status. Certè non in codice legum Franciarum, non in alijs ejus ævi monumentis observare est, meliore tum fuisse conditione urbes aut nobiliores vicos præ alijs in agro viventibus. Primò enim incolæ urbium fisco regio penderunt vectigalia & tributa. Monetarum quoque cudendarum jus & molendinorum, telonia, portus, pontes atque similia omnia non in urbibus minus quam alibi per omnem Germaniam ad regium fiscum pertinuerunt. Neque verò horum quidquam in urbibus illis (Carolo certè magno ejusque filio Ludovico imperantibus) temere legas in subditorum aut nobilium aut plebeij ordinis fuisse peculio. Ex adverso perspicere est sequutis demum seculis Regum largitionibus in variorum potestatem hæc devenisse. His certè oneribus eâ ætate obnoxias fuisse Vrbes ad Rhenum & Danubium, passim docet Lehmannus vir horum peritissimus. Auctor etiam Chronici Coloniensis, jam olim ex nescio quibus Prumi-

ensi coenobij annalibus annotavit *p. 91. & 131.* à Clodovei usque ætate ad Ottonem Magnum Agrippinenses tributum regibus Francorum solvisse.

LXIX. Sacra porrò omnia jura administrata tum fuisse per Episcopos non in Urbibus minus quam alibi, nihil est notius. Sed & meri ac mixti imperij, quod vis penes *Comites* fuit aut *missos* à regibus con- Gregorius Turonens. *l. 6. histor. Fran. c. 22. Rex in civitatibus novos Comites ordinas, & cuncta tributa deferri.* Idem diserte variorum Gallicis præfectorum meminit *l. 9.* ... n capitulis Caroli magni *l. 2. c. 21.* fit mentio Comitum Vesontij, Moguntiæ, Trevirorum, Coloniæ aliorumque, qui una cum episcopis illorum locorum fungi debeant munere *missorum* regiorum. Per Comites autem & *missos* illos jura tunc dicta populo, argumentis ostendere facillimum est. Scilicet tametsi in omnibus pene urbibus Episcopi considerent, juris tamen dictio non illorum sed Comitum fuit & Missorum qui regiâ auctoritate præerant. Neque vero inter urbium administrationem & agri, ratione jurisdictionis in omnibus ejus ætatis monumentis quidquam est reperire discriminis.

LXX. Quum verò præter urbes, vici, villæ tunc fuerint & palatia regia, horum feliciorem fuisse conditionem, nemini fiet facile probabile. Cæterum usque ad Saxonum etiam imperium paucissimi vici per omnem Germaniam muniri cœperunt. Certè quæ potissima tunc fama fuit & auctoritate in Saxonibus Brema, ætate Caroli *villæ publicæ* audijt nomine, ut patet ex fragmentis tabularum Carolinarum apud Adamum Bremensem *cap. 16.* nec muro cingi cœpit ante Normannicam tempesta-

pestatem circa annum 990. eodem teste cap. ... Etiam hanc verò non nisi diu post Comitum potestate liberatam infra patebit.

LXXI. Hac verò occasione non possum quin non in eos animadvertere, qui urbium Saxonicarum nescio quam libertatem jam inde à Carolo Magno arcessere conantur. Manifesto autem eos errore implicari ... difficile forte est probatu. Ajunt enim Ca... quibusdam Saxoniæ Vrbibus statuam Rolandi in signum libertatis dedisse, quod nimirum ab eo jussu Caroli liberam judiciorum potestatem accepissent. Ast ex superioribus constat, tum temporis nullam adhuc urbem præter Cisrhenanas in Germania fuisse. Certè nullius inferioris Saxoniæ urbis in historia Caroli M. fit mentio: quod tamen haud dubie scriptores, utpote rem notatu dignam, tam sicco pede non præteriissent. Imò duas tantum arces, ut suprà etiam est dictum, in Germania Transrhenana & quidem in VVestphalia obsedisse legitur Carolus Magnus; quod si autem plures tum temporis extructæ fuissent, profecto non ita occupare Saxoniam potuisset: quippe cum libertatis suæ Saxones fuerint tenacissimi. Quid? quod Eginhartus *in vit. Caroli M.* inter alias causas belli Saxonici etiam hanc referat, quod termini Francorum & Saxonum pene ubique in plano essent contigui, præter pauca loca in quibus vel sylvæ majores, vel montium juga interjecta utrorumque agros certo limite discriminarent, eoque in ijs cædes & rapinas & incendia fieri non cessasse.

LXXII. Taceo Rolando duci Carolum in expugnandis Saxonibus usum, nullis priscis monumentis refertur & omninò stultum videri ducis statuam erectam

E 3 in

in occupatis urbibus à victore Rege. Quin imò Rulandi colossos demum post annum millesimum & quod excurrit erectos, nec non omnes urbes quæ illos ostendunt, post tempora Caroli M. primum esse ex- ...cta... monumenta historica pervolventi non potest ... obscurum. Denique cum eæ urbes quæ tempo- ... magni ad Rhenum fuere florentissimæ nul- ...nt juris dictionem, multò minus obscu- ...am in Saxoniâ vicos libertatem accepisse ve- ...ile. Quare cum tota hæc assertio fabu- *...rum bonos eligant* similior esse videatur, non est quod *...ter iniustè judicar...*futando operam ludamus: interim si quid ea v... *a...iti* habet consentaneum, videtur id rectissime omnium à Goldasto *Tractatu de immunitat. & privileg. Reip. Magd.* hactenus non edito esse observatum: nimirum omnia quidem illa quæ de duce Rolando Caroli M. ex sorore nepote commentantur historiographi, quasi ejus ope & consilio pleraque in Saxonia gesserit, & quæ sunt hujus generis alia, esse mere fictitia & nulla prorsus fide historica niti; *attamen certum*, inquit, *Rulandi nomen non esse proprium aliquod, sed appellativum, quasi dictus* Rügeland; *compositum nimirum ex vocabulo* Rügen/ *quod est veteri idiomate Germanico, causam suam proponere, & diligenter ponderatis cuiusque litigantium partis augumentis sententiam pronuntiare, & territorio seu districtu: ut ita statua Rolandina significet signum per quod notatur ibi esse forum publicum causarum, iurisdictionem, locum iustitiæ, territorium, seu ut suo idiomate Germani vocarunt, Mallum publicum* ein Mahlstadt da man frey Keyserlich Gericht helt. Hæc ille. Cujus rei indicia adhuc hodieque in urbibus nonnullis licet animadvertere. Id scilicet certum colossos illos constitutos in signum liberæ jurisdictionis: accedente fabula à

Carolo

Carolo Magno illam profectam: præ ceteris veterum imperitia haud distinguente vulgo libertatem a Carolo concessam, ab ea quæ post demum nata est. Vt illa ... fabulis obnoxia fuit. Crancius *l. 10. c. 2.* narrat Hamburgenses a Carolo IV. Holsatiæ Comitibus parere jussos *Rolandi statuam quam pro signo libertatis olim erectam habuere dejecisse.* Visuntur autem hodie ejusmodi ... & in Marchia alter Kinspergæ alter Prinslaviæ ... sis Saxonicis urbibus eos tribuat.

LXXIII. Igitur ut revertamur in ... rum tempestate omnis urbs omnisque ... mitibus aut Legatis regijs acceperunt : ... qui fuerunt Comitum illa potestate sunt ... Neque enim nomen Ducis aut Comitis ut hodie alicujus familiæ sive dignitatis, sed officij olim nomen fuit: uti nunc aliquem Marschallum aut judicem provincialem appellitamus. Magna autem potestate Comites illi prædici fuere, quippe cum nomine Imperatoris & Imperij jus belli atque pacis habuerint, & flagitante necessitate in aciem cives eduxerint, adeoque ipsum Imperatorem in urbibus repræsentarint. Negat quidem autor de Præfecturis, eos olim habuisse jus gubernandæ Reipublicæ, sed fallitur: nam ipse *Lehm. l. 4. Chronic. Spirens.* cogitur id fateri, & ratio est manifesta : quippe cum olim præfecti fuerint præcipui magistratus, omninò eosdem regimen habuisse necessum est: utpote cum id maxime proprij magistratum constituat, ut recte dicit Aristoteles *4. Pol. cap. 15.*

LXXIV. Nec tamen vel tum ab omni jurisdictione exclusa plebs fuit, sed ex suo ordine judicio *Scabinos* dedit septem, plures. Quorum eligendorum jus penes Legatos regios fuit, ex parte tamen & penes populum

pulum cum Comite. Nec electi ad id munus nisi meliores & in plebe potissimi. Eâ de re in medio hodieque ... leges variæ ipsius Caroli Magni & Ludovici Pij in Capitul... Ansegisi *l. 3 c. 33. Missi nostri scabinos per singula loca eligant, & eorum nomina quando reversi fuerint, secum scripta ...* cap. 56. *ut judices, advocati, scabini, quales meliores ... & Deum timentes constituantur ad sua ministeria. Cum Comite & populo eligantur mansueti &* ... Addit. IV. c. 73. *Missi nostri, ubicunque malos scabinos ... ejiciant, & totius populi consensu in locum eorum ... & cum electi fuerint jurare faciant, ut scienter ... non debeant.* Ibidem cap. 74: *Vt in omni comitatu ... meliores & veraciores inveniri possunt eligantur à missis nostris, ad inquisitiones faciendas & res veritatem dicendam, & adiutores Comitum sint ad justitias faciendas.* Item cap. 75. *Volumus ut quicunque de Scabinis deprehensus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam injuste judicasse, ut per fidejussores missus ad præsentiam nostram veniat. De cetero omnibus Scabinis denuntietur, ne quis deinceps etiam justum iudicium vendere præsumat.* Quæ tria ultima capitula inserta quoque sunt Legi Longobardorum *libr. 2. tit. 41.* Sed de Scabinis satis.

LXXV. Quoniam autem omnis civitas est societas quædam maxima, & verò præter hanc jurisdictionem etiam alia varia est civium communio, quæ sine rectore institui non potest, absque dubio omnibus urbibus jamtum sui Burgimagistri fuerunt, dirigendis scilicet negotijs civilibus, minoris quantumvis momenti. Neque enim probabile sit Consularis hujus regiminis originem Henrico Vto Cæsare primum cœpisse. Ipsa enim societatis natura aliud exigit: eoque videmus vicis minimis ex antiqua consuetudine hodie suos esse

magi-

magiſtros. Atque hæc urbium Germanicarum uſque ad tempora Saxonum & Sueviorum Imperatorum ferè fuit conditio.

LXXVI. Hiſce vero conſtitutis nemini ... quet, etiam hac tempeſtate urbes fuiſſe ad... earumque ſummam reipubl. in Ducum Com... niſi vicariâ fuiſſe poteſtate, arbitrio potiſſ... ges conſtituto. Nec Epiſcopos tum, ut alib... urbibus, ubi ſedes ſuas locaverant, ... vilium rerum habuiſſe. Nondum ver... bem liberâ populi poteſtate fuiſſe guberna... id conſectarium eſt, tum temporis ration... dem nullum fuiſſe inter urbes diſcrimen ... liæ Imperiales aut Regiæ, aliæ Provinci... utpote quum omnibus æquali ratione ſui magiſtratus fu... rint per Reges præfecti.

LXXVII. Caeterum in ſequentibus temporibus omnia hæc magnum viciſſitudinem paſſa ſunt. Vici enim, villæ, caſtra, imò loca inculta hactenus paſſim urbium dignitatem acceperunt; atq; eâ quidem frequentiâ ut urbium numero contendere hodie Germania poſſit cum omnibus regionibus quaquà verſum pateat Europa. Inter quas nonnullæ & civium copiâ quam maximè abundant, naturâ atque arte penè inſuperabiles, ſplendore ædium opibuſque prorſus ſtupendæ. Reſpublica etiam immane quantum mutata parum retinet antiquæ conſuetudinis, nec ipſa uniuſmodi, ſed quam maximè varia. Quæ omnia quibus initiis quâve de cauſâ contigerint nunc dicendum. Ac principio quidem diſſerendum, quibus cauſis impulſi Germani tot urbes extruxerint, curve parentibus campis relictis contra morem avitum intra mœnia ſeſe tanto numero abdiderint,

F nec

nec non quibus ad eam opulentiam evexerit. His præmissis autem ad rem publicam accedemus.

LXXIIX. Prisci Germani nulla opum cupidine, ... nudi tecti vellere, & cibo simplice, lacte, ... pomis, recenti fera contenti, vitam ... tatis transegerunt. Eoque com... fuit discretis ac dispersis ædibus habitare, ... ut campus, ut nemus maximo potere ... nihil possent ... desiderare beatitas ... mercaturæ ergo tum locus, vilia tantum ... tibus, & nullo opum honore; opificia ve... exulerunt, luxuriæ scilicet & mollis vitæ ... At postquam vestis elegantior & lautior ... splendidior, mutatis Romanâ consuetudine moribus, paulatim cœpit allubescere, crevit necessario artificum copia, & mercatura ad exteros extensa est. Hinc opum cupido, & rationes variæ excogitatæ faciendi nummi, unde tandem non elegans amplius vita sed luxuriosa in pretio. Eadem verò causa & priscum habitandi modum non potuit non flectere. Mollior enim vita exigit in proximo plures qui aut operam præstent aut rem subministrent. Idem quietis studium & mœnibus ... oppida cingere, ... & exiguo quantumvis ... securum adversus ... etiam latrocinantium hostium ... Quæstui enim intentis & quieti ... nihil ... vertius quam semper in armis, in expubiis ... aut si quiescens prædonum hostiumque lubidini fortunam omnem exponere.

LXXIX. Igitur à bellis ac raptibus in otium ac quietem conversis studiis, cur habitandi ratio è priscis moribus adeo prompta populi Principumque voluntate discesserit, nihil admiratione dignum habet. Illud autem

tem mira animorum mutatio fere cum [illegible] dæmonum cultu cœpit, ad lenissimi Salvatoris exem[illegible] mitigatâ nonnihil priscâ feritate. Cujus sanctæ qu[illegible] -one, mox ad opum cupidinem & luxuriam [illegible] -dam gradu transitum est. Quibus cum & po[illegible] -cipes se dederent, pari studio urbibus ex[illegible] -runt; quod nec Principibus liceret splendi[illegible] urbium opidorumq; auxilio, nec populo fac[illegible] secure quæstum facere.

LXXX. Et numerum quidem urbium [illegible] bic ingens Principum per Germaniam nume[illegible]m. Vnde [illegible] regiâ potestate, post attritam Cæsarum [illegible] egiminis qui imperantium [illegible]; fere singulis familijs [illegible] quod nempe a-bus, accenso æmulationis studio & cup[illegible] fuerint: mollioris vitæ ac regij fastûs. Nec verò structæ tantùm à Principibus urbes, sed & ad eas inhabitandas multis propositis immunitatibus invitatus undique populus. Vnde plebi factâ per varia opificia & mercaturam ad opes perveniendi haud adeò difficili viâ, & ipsa relicto aratro in urbes immenso numero commigravit. Quæ res agris quidem solitudinem pene induxit; ut tamen & hoc ipso nonnullibi agrestium superstitum lucro haud parum accesserit, his scilicet paucis in plurium rura succedentibus.

LXXXI. Auxit verò hoc plebis studium indubiè innumera libertorum copia, quæ post annum Christi nongentesimum succrevit, omnibus pene servis per universam Germaniam ex pietatis fervore emancipatis. Quibus cum proprij agri nihil, adeoque ruri quidem non nisi durissimo servitio victus poterat parari, cum in urbibus per opificia aliaque ministeria facilior esset vitæ tolerandæ ratio, quin & ad divitias pateret aditus, ple-

F 2 rique

[illegible] agris relictis, urbes incolere cœperunt. Vn-
de urbibus magna accessit incolarum frequentia. Nec
tamen [illegible] humanni sententiam *lib. 2. c. 19.* facimus nostram
[illegible] li ingenui vel me catura sederint, vel o-
ficijs [illegible] æterquam enim quod idipsum nullo argumen-
[illegible] testimonio probet; cui fiet verosimile etiam pau-
[illegible] nos nulli unquam operam suam locasse, aut
[illegible] one quæstum fecisse?

[illegible] Cæterum causæ quidem ejus urbium
[illegible] copiæ, hæ fere sunt. Primus autem præ
[illegible] is operam dedit Henricus I. rex quem An-
[illegible] vare Theseus Germanicus. Vt enim
ille Athen[illegible] hic Saxones certè, si non & alios Ger-
manos, ex agro in urbes compulit. Vrgentibus scilicet in-
stitutum Vngarorum immanibus irruptionibus, quò tu-
tus daretur miseris receptus. Eam rem his verbis perse-
quitur *rer. Saxonic. l. 1.* VVidekindus Corbejensis: *Hen-
ricus rex recepta pace ab Vngaris ad novem annos, quanta pru-
dentia vigilaverit in muniendâ patria & in expugnandis barba-
ras nationes, supra nostram est virtutem edicere. Et primum
quidem ex agrariis militibus nonum quemque eligens in urbibus
habitare fecit, ut cæteris confamiliaribus suis octo habitacula ex-
strueret, frugum omnium tertiam partem exciperet servaretque,
cæteri verò octo seminarent & meterent, frugesque colligerent
nono, & suis eas locis reconderent. Concilia & omnes conven-
tus atque convivia in urbibus voluit celebrari. In quibus ex-
struendis die noctuque operam dabant, quatenus in pace disce-
rent, quod contra hostes in necessitate facere debuissent. Vilia aut
nulla extra urbes fuere mœnia.* Eadem de re Sigebertus
Gemblacensis ad annum 925: *Rex Henricus agrarios milites
recensens, ut octo eorum in agris; nonus vero in urbe moraretur:
& octo in agris & nono laborarent: nonus verò in urbe tertiam*

partem

partem omnium frugum illorum reservaret in ... à se adhuc extructis, ut in bello nihil aliarum rerum deesset ... rebus & vini plena essent.

LXXXIII. Igitur ex Henrici instit... ...nus qui que ingenuus in urbem concessit. Soli... ...nge eâ tempestate militabant. Atque omnibus ... agro allatus est, nullo suo labore. Quod a... um fecit plurimum. Sicut & illud juvit incr... rum haud leviter, quod omnis convent... blica non nisi in urbibus celebrata. Hinc e... urbium & dignitati consultum est. Extan... ris ejus instituti nonnulla in Saxonicis ... ...bus indicia. Potioribus enim & antiquioribus civibus ... ...gro manent cognomenta, unde primum in urbem commigrarunt. Nundinæ quoque publicæ haud alibi temere quam in urbibus exercitæ. Est & ubi hodieq; nuptialia convivia non nisi in urbibus celebrent agrestes.

LXXXIV. Multas urbes nominatim rece... ...et Dithmarus Mersburgensis *l. 1.* ab Henrico exstructas, interque eas Misnam, Quedelenburgum & Mersburgum. Patris verò exemplum secutus Otto, & ipse haud paucas condidit, quarum præcipua Magdeburgum: locum tamen jam diu ante, nullis licet mœnibus commerciis celebrem, ceu liquet ex *l. 4. capitular. Carolin.*

LXXXV. Non patitur institutum nostrum urbium omnium originem exponere: id omnino monendum, rarum per Germaniam & non nisi viliorum fuisse commerciorum usum usque ad annum à nato Servatore præter propter post millesimum centesimum. Unde fortuna urbium in aperto est, ceu quæ mercaturæ magnam opum partem debeant. Hactenus scilicet paucæ peregrinæ merces & vix aliunde quam ex Italiâ, Oceano omni

 Nor-

Normannorum piratica infesto, & aliàs Germanicis navigiis pene ignoto. Et verò ipsum quoque Balthicum ... circa annum 1160. post excisos Venedos Saxonibus ... r commercia demum patuit. Quos tamen ... Danorum, Sueonum aliorumque quibus ... magnus fuit in mari illo mercaturæ reique ... exemplum dubio procul incitavit.

... Enim vero jam ſupra audivimus Caro- ... Gothofredo Dano Rerich Sclavorum ... ium fuiſſe deletum. Adamus Bremenſis ... Cæſare vixit, cap. 208: *Ex portu Sleſvicenſi ... in Slavoniam, vel in Suediam, vel ad Sem... eciam.* Venit autem illi Græciæ nomine Ruſſia, ut ... landiæ Pruſſia, ceu liquet ex *cap. 66.* Idem cap. 214. *Sconiam Daniæ inſulam*, ait, *opulentam eſſe frugibus & mercibus divitem* Cap. 218. *Affirmant Dani longitudinem huius Ponti* (Balthici) *ſæpe à pluribus expertam, ſecundo flatu per menſem aliquos à Dania perveniſſe in Oſtrogard Ruſſiæ.* Cap. 223: *Holms inſula celeberrimus Daniæ portus & fida ſtatio navium quæ à barbaris in Sueciam dirigi ſolent.* Idem cap. 227. narrat, à Pruſſis petitum ſolitas pelles pretioſas, nulla facta mentione ſuccini, quod merito mireris, niſi illud eâ ætate haud adeo magno in pretio fuerit. Idem porrò *cap. 48.* deſcribens Birkam Oſtrogothorum urbem, addit: *Ad quam ſtationem, quæ tutiſſima eſt in maritimis Sueoniæ regionibus, ſolent Danorum, Nordmannorum, Slavorum, atque Semborum aliiq; Scythiæ populi pro diverſis commerciorum neceſſitatibus ſolenniter convenire.* Cum primis verò memoranda ſunt quæ de Iulino emporio Venedico ille memorat cap. 66. *In Odera*, inquit, *oſtio, qua Scythicas alluit paludes, nobiliſſima civitas Iulinum, celeberrimam barbaris & Suecis qui in civitate ſunt, præſtat ſtationem. Eſt ſanè maxima*

omnium

omnium quas Europa claudit civitatum, quam incolunt Slavi cum aliis gentibus Græcis & barbaris. Nam & advenæ Saxones parem cohabitandi legem acceperunt, si tamen Christianitatis titulum ibi commorantes mutaverint. Urbs illa mercibus omnium septentrionalium locuples, nihil non habet jucun

Iisdem verò porrò verbis Vinnetam urbem ... moldus *l. 1. c. 2.* histor. Slavic. ut solet ille Ada... bere: quare fortassis non alia urbs est Vinne... nullis memoratur, à Iulino; corrupto scr... riis vocabulo. Quicquid verò hujus sit, fu... emporium jam Helmoldi ætate à Danorum destructum.

LXXXVII. Ex omnibus autem ... ptentrionalibus populis maris Balthici ... jam tum seculo undecimo Christiano satis magnum fuisse mercaturæ reique nauticæ usum, antequam in Venedorum sedes à Saxonibus est penetratum. Sequente seculo accessisse videtur halecum ad Sconiam celebris & opulenta piscatio. Hujus enim non meminit Adamus qui diligenter satis Danica est persecutus: & Arnoldus Lubecensis quem constat initio tertij decimi seculi floruisse, hinc maximas Daniæ divitias arcessit *l. 3. c. 5. Dani*, inquit, *cum olim formam nautarum in vestitu habuissent propter navium consuetudinem, quia maritima inhabitant, nunc non solum scarlatico variogrisio, sed etiam purpura & bysso induuntur. Omnibus enim divitiis abundant, propter piscationem quæ quotannis in Sconia exercetur: ad quam omnium circumquaq; nationum negotiatores properantes, aurum & argentum & cætera quæq; pretiosa illuc deferunt, & comparatis halecibus eorum, quæ illi gratis ex divina habent largitate: quasi pro vili quadam commercio suo optima, nonnunquam etiam se ipsos, naufragando relinquunt.* Eandem Sconiæ felicitatem more suo extol-

lit

... Saxo Selandicus, gloriosus Danicarum rerum præco.
Notarunt vero alijs hanc halecum piscationem ex Sconia Norvvegiæ & inde in Angliæ & Scotiæ littora, nescio ... fati sive aliarum rerum vicissitudine trans-...

... IIX. Quamvis verò antiqua adeò sit ad ... navigatio, non ea tamen fortuna fuit ... habitantium. Enim vero jam multis an-... Oceanum piraticâ nobiles Chauci, qui ... nomine majorem sibi famam compara-... maniam inferiorem levibus naviis incur-... tu. *l. 11. annal.* Saxonum Francorumque ... quartoque seculo frequenter memorant Romana ... ns ævi scripta: quæ nunc adducere nihil attinet. Sed hi piratæ Saxones cum Anglis videntur universi in Britanniam migrasse. Neque enim post illa rem nauticam Saxonum qui in Germania remanserunt temere quis laudari observaverit. Ne Franci quidem posteà classe valuerunt. Tantùm de Carolo Magno Eginhartus: *molitus est & classem contra Nordmannos, ædificatus ad hoc navibus juxta flumina, quæ & de Gallia & Germania septentrionalem influunt Oceanum.* Annales Francici stationem suam habuisse classem hanc ad Bononiam Gallicam, ipsis navibus circa Gandam ad Scaldim constructis texantur ad *annum 811.* Verùm post Carolum nullius extat Francicæ classis memoria Normannis aut alijs piratis oppositæ.

LXXXIX. Ne de Frisiorum quidem aut Batavorum nauticis per illa tempora studiis quidquam legas. Diu post tamen Henrico III. Cæsare Frisios nonnullos instructo navigio Orcades Islandiamque lustrasse, quin imo in extrema septentrionis ad glaciale usque mare penetrasse,

netrasse, testis est Adamus Bremensis *cap. [illegible]* Hoc Fri-
siorum nomine Hollandos intellig[illegible] Marc.
Zuerius Boxhornius, *apologia quam p[illegible] navig[illegible] Hol-
landorum* edidit: sed Frisios orien[illegible]
collegeris argumento ex ipsa Adam[illegible]
quod nempe illi reduces statim Arch[illegible]
mensem convenerint, *& Sancto VVillehad[illegible]
salutis suæ hostias immolarint.* Hollandi e[illegible]
frisij Trajectinum potius Episcop[illegible]
VVillebrordo solutis: utpote cum [illegible]
frisijs, VVillehadus Ostfrisijs patrocinari præcip[illegible]
tum sit. Sed idem Boxhornius simili [illegible]
dem insignis de Normannis partæ victor[illegible]
talibus Frisijs ereptam Hollandis adscrib[illegible] historiam fide Bononis Corbejensis recitat Adamus *cap. 33.*
Appulisse sc. Normannos ad Frisiæ quendam pagum in remotis ac mari magno vicinis locis situm Nordvvide dictum, ibique præsente S. Remberto à Frisijs cæsa hostium decem millia trecentos septuaginta septem. Quis verò crediderit Rembertum Bremensem Episcopum per diœcesin Trajectinam oberrasse neglectâ credita sibi provinciâ? malâ fide autem pro *Nordvvide* Boxhornius *Nordvvicum* substituit: certè contra fidem exemplarium. Omnino autem significari *Nordam* Frisiorum orientalium hodiè oppidum; patet ex historia Archiepiscoporum Bremensium auctoris anonymi, cura Erpoldi Lindenbrogij editâ: ubi in vita S. Remberti disertè legitur vox *Norden*, quem pagum Bremensis diœceseos jam olim fuisse habetur in *scholiis antiquis ad Adamum*, portu verò insigni olim floruisse constat: quo cum careat Nordvvicum, Hollandiæ vicus, appellendis navibus ineptum est.

G XC. Sed

XC. Sed hoc obiter. Id certum est nullum hodie ... monumentum, quo constet vel Frisios vel Hollandos eâ quidem tempestate ultra littora multum ... solitos. Ne de Flandris quidem id legam ... Boxhornius pro Hollandicarum ... antiquitate expeditionem Gothofridi Bull... affirmat: ivisse enim Gothofredo comites ... Sed fugit illum terrestri itinere in Palaestinam, non classe. Multo minus probavit Box... Hollandicis quenquam ad sacrum illud ... usum, sed ponit hoc ac sibi credi vult sine ... Piraticam tamen nonnullos tractus illius ... tum per Oceanum exercuisse, constat ex auctore ... chronici Bremensis ... editionem R. Reineccio debemus, l. 3. ... & Guilielmo Tyrio l. 3. c. 23. Vterque enim narrat inopinato classem ... piratarum duce VVinemaro quodam in palaestinam ... venisse anno 1097, piratis ipsis e Flandria, Antverpia, Frisia oriundis.

XCI. Caeterum circa finem seculi illius Christiani undecimi, navigiis ultrò citroque circa Oceani littora commeantibus, jam maritima commercia passim coeperunt institui. Adamus Bremensis ... de *Ripa* Iuriae ad Oceanum opido *cap. 208.* ita scribit ... *Ripa alio cingitur alveo, qui ab Oceano influit, et per quem ... vehitur in Frisiam, vel in nostram Saxoniam, vel ... in Angliam.* Vnde constat Frisios, (quo nomine tum dicti omnes etiam Flevi accolae) Saxones, Iutos, littora tum legere solitos mercaturam mutuam exercuisse. De Brema idem Adamus c. 183. testatur: cum *à negotiatoribus ex omni parte terrarum mercibus frequentatur.* Nondum tamen eâ tempestate per Oresundam commerciorum

grauia

gratiâ fortè eſt navigatum. M[illegible] Adamus *c. 214.* nulla verò facta mention[illegible] cujus per illud navigiorum tranſitus: non [illegible] dubiè rem tanti momenti, ſi fuiſſet [illegible] omnia circa lutiam piratis fuiſſe quam [illegible] *c. 208.* magnam quoque piratarum copiam [illegible] num Selandiæ civitatem ſe continuiſſe [illegible] Vt illa quidem tempeſtate per illud fre[illegible] tus haud patuerit. Confirmatur idem eo, [illegible] dimus Vbboni Emmio Friſicarum reru[illegible] mo ſcriptori, primi Stauriæ VVeſtfriſici opidi [illegible] re Balthicum ultra fretum illud Danor[illegible] fore [illegible] Quam urbem conſtat navium copiâ & [illegible] Orie[illegible] frequentiâ floruiſſe maximè ſeculo Chri[illegible]no duodecimo.

XCII. Ergo ab anno poſt milleſimum centeſimo melior multò fortuna urbibus Germanicis alluxit, republica etiam illarum in majorem libertatem aſſertâ, ceu poſt dicetur. Vrbium ad Rhenum fortunam colligere eſt ex his verbis Othonis Friſingenſis breviter deſcribentis res circa annum 1114. geſtas per Fridericum Sueviæ ducem in gratiam Henrici V. Cæſaris. *Ipſe*, inquit *l. 1. c. 52. Fridericus de Alemanniâ in Galliam tranſmiſſo Rheno ſe recipiens, totam provinciam à Baſileâ uſq; Moguntiam ubi maxima vis regni eſſe noſcitur, ad ſuam inclinavit voluntatem.* Qualis Moguntia tum fuerit, latius idem narrat *c. 53.* In Saxonibus Bremæ potentiam indicant tres navales expeditiones, altera in Palæſtinam (quæ à nonnullis perperam refertur in annum 1029) altera in Luſitaniam circa annum 1141, victoria ereptæ Sarracenis Vlyſiponæ nobilis, tertia iterum in Palæſtinam circa annum 1189. quo tempore Bremenſium laudabili exemplo peregrinantium

...ctorum ... Teutonico equitum, qui appel-
... dedit. Ab iisdem navigatum tunc
... per Oresundam in Livoniam: quin & coloniâ Bremen-
sium ... eo traductâ, pactâque cum Livonis amicitiâ,
... condi, & Christiana religio barbaris coli cœ-
num 1160.

II. Eodem tempore Lubeca condita brevi
... um multitudine & commerciorum frequen-
... m incrementum sumpsit. Similiter & VVis-
... & Rostochium, & Stetinum, & Stralsundum ma-
... tima ad Balthen opida novis Saxonibus incolis acce-
ptis refloruerunt. Imò omnis trans Albim Schlavorum
terra maritima depopulata penitus & incolis orbata, co-
lonijs Hollandorum, Frisiorum, Flandrorum cœpit ex-
coli, urbibus multis aut reparatis aut noviter conditis,
imposterum Germaniæ accensendis. Non minor ve-
rò fuit fortuna & ejus Saxoniæ, quæ cis Albim est & Vi-
surgim. In Frisiis Stauriam polluisse classe & potentia
navali, jam supra testimonio Vbbonis Emmij probavi-
mus. In Hollandia Flardingum & Renensburgum cele-
bri tum famâ; quæ tamen ferè hoc ipso tempore haud
leve damnum passæ ab Henrico V. Cæsare. Iam & Flan-
dria cœpit maritimæ commercia cum Anglis instituere.
Quæ omnia annalium testimoniis probare in promptu
est.

XCIV. Proximo seculo urbium per Germaniam
conditio haud parum solito etiam melior reddita. Namq;
& numerus earum multum crevit in omnibus penè re-
gionibus, & maritima commercia aucta in immensum.
Et verò hoc tempore primum urbes fœderibus insti-
tutis se & sua contra prædones & hostes armis defendere
cœperunt. Primæ videntur in societatē hujusmodi coisse

quæ

quæ Rhenum accolunt, anno 1255. Eo [illegible] in hæc verba loquitur Arnoldus Abbas Stadensis [illegible]: *Quidam validus civis in Moguntia cœpit hortari [illegible] ut pro pace restauranda juramento se [illegible] Consenserunt ei & aliæ civitates plurimæ. Vocat[illegible] [illegible]thodonem. Non placuit res Principibus, nec [illegible]que prædonibus, & maxime his qui habebant [illegible] dulces ad rapinam, dicentes esse sordidum mercatores, [illegible] homines honoratos & nobiles dominatum.* Notatu [illegible] quæ sunt, quæ Chronicon Augustanum vetus habe[illegible] *rea VVilhelmo Rege Rom. cum Comitissa Flandriæ & Frisonib. bellica agente negotia, Civitates Rheni quasi destitutæ regia defensione vinculo societatis fortissime ad [illegible] conjunguntur. Capitaneum eligunt, telonia ejusdem fluminis, quæ à pluribus fuerant aggravata, removent; vicinos Principes & Comites suæ societati adhærere compellunt, undique in finibus suis pacem ordinantes optimam & hactenus inauditam. Cui superveniens primus Ludovicus, novus Palatinus Comes Rheni, fœdus laudabile societatis iniit cum civitatibus supra dictis. Ista autem pax more Lombardarum civitatum inchoata, propter malitiam resistentium, non diu durat.* Fuere autem in fœdere illo urbes 41, ut & Principes aliquot, quorum nomina post Aventinum & Cuspinianum consignavit Lehmannus *l. 5. Chron. Spirensis cap. 93.*

XCV. In eadem penè tempora incidit & initium fœderis ejus quod HANSICUM appellatur. Sanè Chytræus *l. 23.* scribit: *De Hansicorum in exteris regnis emporiorum initiis, ut & de ipsius etiam Hansicæ societatis certâ origine quo anno Christi cœperit, & quandò emporia singula occuparit, sæpe multumque ex præcipuarum urbium Syndicis, Secretariis & aliis sciscitatus sum: qui non modo de emporiorum origine certò nihil docebant, verum etiam quo anno ipsorum civitates in Han-*

& societatem primum recepta essent, plerique non indicabant. Credit tamen coepisse societatem paulò ante tempora Friderici II. circa annum salutis ciↄ cc. Eum sequitur ut in ... Germanicarum rerum narrationibus, ... verbis Chytræi non nisi leviter mutatis. In ... autor centonibus Joannes Angelius nihil de ... prodit, ineptus autor, ut molliter ... tamen eam repetere interdùm ab Hen... ævo. Scriptor Italicus *thesauri politici* sese ordinem foederis certam nullo studio potuisse discere fatetur: Henricum tamen Sudermannum societatis consiliarum eam ... isse in tempora vetustissima, quæ annum Christi ... num ducentesimum longè antecedant. Sed cum Lubeca, quæ fœderis unà cum aliis Vandalicis, quæ appellantur urbibus caput semper audierit, non potest profectò societatis origo excurrere ultra ipsa earum urbium primordia. Cœperunt verò illæ condi seculo illo duodecimq; declinante. Quis porrò credat foedus illud coiisse quo tempora Lubeca, Hamburgum & reliqua penè omnis ora Balthica impotentem dominatum Danicum passa? Excussum autem illud jugum est anno 1226. Neque legas in bellis pro libertate contra VVoldemarum ejusque filios Ericum, Abelem & Christophorum Daniæ reges gestis urbium ad Balthin sociis armis Lubecenses usos. Confectum autem id bellum fuit circa annum 1259.

XCVI. Itaque post annum sexagesimum fœdus illud demum coiit; pace scil. cum Danis pacta, ideoque magis magisque florentibus jam maritimis commercijs. Ipse Angelius *parte tertia* centonum suorum *c. 10.* urbes Hansicas firmiorem societatem injisse testatur anno 1270. tabulas verò fœderis servari hodieque

in

in archivis. Neque verò fidem meretur quod [illegible] scri-
bit c. 15, visa sibi antiqua documenta [illegible] an-
no 1194, societati huic concessorum: aut quod [illegible]
ratur, ab Henrico III Angliæ rege anno 1206 [illegible]
privilegijs societatem hanc ornatam. Nam [illegible]
III puer patri successit primum anno 1217. [illegible]
1194. Urbes Vandalicæ pleræque vix [illegible]
[illegible] tamen ab Henrico III illo data quædam
societati, quum id ipsum testetur [illegible]
at Henricus ille regia est dignitate usus ad annum [illegible]
1206. Confirmatur conjectura, quod Angelius prodi-
[illegible] ex tabulis Norvegicis non potuerit laudare
aliquid antiquius anno 1278. Sed nec in compendio
legum fœderis, quod à Domanno confectum [illegible]
[illegible] inseruit Angelius, ulla legitur antiquior constitutio
anno 1312: ut fortassis illo demum tempore in justum
corpus coierint.

XCVII. Cæterum scrupulosior hæc indagatio
[illegible] minimè convenit instituto nostro. In naturam
autem [illegible] cùm Moguntini illius cum Hansici
fœderis inquirentibus, facile ingens utriusque discri-
men appareat. Illud enim pro salute publica ipsarum
urbium initum: exprimente id necessitate, quod ever-
sâ [illegible] auctoritate, omnia rapinis & potentio-
rum libidini paterent, adeoque nullum superesset reme-
dium [illegible] republica conservandis rebus quam factâ so-
cietate [illegible] omnem prohibere. Etsi verò vix novenni-
um duraverit fœdus illud, & in præsens tamen fuit u-
tile & exemplo consuluit posteritati. Comperto enim
[illegible] societatis beneficio, insequentibus temporibus
[illegible] fœdera, quoties necessitas visa exege-
[illegible] coierunt, in diversis locis diversa, donec
[illegible] Maxi-

[illegible] Cæſare diviſa in Circulos, quos vocant, Germaniæ, iiſque optimis legibus inſtructis, inſtituto [illegible] Camaræ judicio, tranquillitati publicæ nonnihil [illegible] eſt. Omnia verò hæc *συμμαχίας* fœ[illegible]verſarum excepto ad breve tempus & ple[illegible] paucas urbes ſtetere: cæterum Suevicum [illegible] præ alijs eminuit. De quo rectè tamen [illegible] Helv. Ioſias Simlerus: *Avorum memoria [illegible] Auguſto auctore & principe, Suevicæ urbes fœdu[illegible] [illegible] magna initio apud omnes ejus fœderis fama fuit & opi[illegible], verùm bello adverſus Helvetios temerè ſuſcepto, & infeli[illegible]citer geſto, multum exiſtimationi ejus deceſſit, quam tamen pul[illegible]ſo duce VVirtembergico, & arcibus prædatorum totâ Suevia diſ[illegible]jectis, recuperaſſe videbantur, niſi paulò poſt finito præſcripto tempore fœderis, ita ſtatim in diverſum abiiſſent, ut quos ante hoſtium loco habuerant, iis ut amicis, & veteribus amicis & fœderatis, hoſtium plenè loco uſi fuiſſent. Ita hominum memoria fœdus illud cœpit & in nihilum abiit.* Helvetica verò ſocietas paucas quidem urbes comprehendit, at æternitate & robore planè ſine exemplo eſt. Non enim ipſa illa antiquitati celebrata vel Achaicum vel Aetholicum Græcarum urbium fœdera cum Helvetio ſive potentiâ ſive tempore contendi merentur.

XCVIII. Alia verò natura eſt fœderis Hanſici ſi quidem primam ejus ætatem ſpectes. Contractum enim maximè videtur non niſi ob commercij maritimi libertatem in regnis exteris. In eam ſanè ſententiam ſcribit diſertis verbis David Chytræus, harum rerum maximè intelligens auctor *l. 23. Saxon.* & qui hunc exſcripſit Thuanus *l. 39.* Sed & Albertus Cranzius non ali[illegible]ter de fœderis hujus ſumma loquitur: quem tamen ejus natura non potuit latere. Ejus verba *l. 9. metropol. cap.*

cap. 41. sunt: *Diu laborarunt, priusquam ad ... communionem iterum reponerentur, hoc est, ad usum privilegiorum in mercaturis.* Saxoniæ item *l. 9. c. 39. Non sunt passæ (civitates reliquæ) mercatores ejus urbis in emporiis ... vocant Hansa ejicere & proscribere, cum ... & communione interdicitur.* Non aliter in V ... *c. 5. Ex quo tempore denuo admissi sunt in commu... hoc est, ad participationem privilegiorum ... poriis, in Flandria, Bruges: in Anglia, Lon... Bergis: in Russia Novogardiæ: permissa sunt ... ab retro principibus & terrarum gubernatoribus, universis ejus communionis participibus.* Confirmatur idem vel eo maximè, quod in compendio illo constituti... Hansicarum Domanniano nihil habeatur quod ad συμμαχίαν possit trahi. Ad hoc, cum plæræque hujus societatis urbes Principibus varijs sint subditæ, quis crediderit eorum consensu urbes subditas in formidabile adeo fœdus coijsse? Constat verò à Principibus multis pro urbibus suis in jura Hansæ recipiendis intercessum. Sed nec cum bella varia gesta nonnullas hujus fœderis urbes inter & Principes Germanicos aliosque, tota Hansæ societas ad se olim pertinere id credidit: itaque nec observare in monumentis est historicis, in defensionem singularum urbium sumpta ab omnibus socijs arma, aut submissa auxilia. Sanè suppetias sibi mutuas nonnunquam aliquæ hujus fœderis tulerunt; at non ex Hansæ illo communi, sed novo & singulari pacto. Cujus generis & inter sese & cum alijs Hansæ non consocietatis Principibus & opidis, alijs temporibus alia, & quidem non nisi momentanea, certisque annis definita injerunt. Formula tamen renovati fœderis in conventu Hansico anno 1579. proposita, caput habet περὶ συμμαχίας con-

H

... ceu liquet ex iis, quæ narrat Chy-
træus l. 24. Germania. Diserte idem continet formula fœ-
deris anno 160... conscripta, quam post alios edidit An-
... barbare de Germanico, versam part. 4. c. ...
... vero ita convenerit, vis tamen ullum com-
... societatis viribus bellum gestum in unius urbis
... m, & formula anni 1604. pactum illud quer-
... decem annivit.

§. CIX. Ergo primam sane originem fœderis H...
... dit studium conservandi maritimi commercii cum
... maritimis, Norvvegis cum primis, Danis, Suecis, Ruf-
... solæ excipio. Hæ enim gentes cum ea tempestate ... impor-
tatis Germanicis mercibus, ingeniosa magna ... artificum
manu confectis, indigerent, contra vero abundarent
plurimis rebus in Germania desideratis, & tamen sive ...
mercaturæ simul & nauticæ rei imperitia, sive quod lu-
cri minus cupidi periculum & labores navigantium ...
ctarent, ipsi concessis navigiis ultro citroque commer-
cia maritima nulla vel rara instituerent, factum hinc est
ut ad solos Germanicos mercatores ac nautas omne hoc
negotiandi genus devolveretur. Magno vero usui ...
tibus exteris & sibi hæc commercia cedere, non dubita-
runt & vectigalium immunitatibus & aliis privilegiis ul-
tro Germanos invitare. Qui & ipsi certa spe amplissi-
mi lucri, non segniter hoc egerunt. Sed piratis infesto
Oceano marique Balthico, & exteris illis concessa semel
privilegia facile mutantibus, ad tutum ...
simulque ut semel donata integra servarentur, fœdus ne-
cessarium fuit.

C. Ac primum quidem Vandalicæ urbes, quæ
appellantur, coiisse videntur. Manet hodieque illis
ac præcipue Lubecæ primarius in conciliis locus, ut fœ-
deris

deris auctoribus. Inde plures per Pomeraniam, Prussiam, Livoniam, Episcopatum Bremensem, Ducatum Brunsuicensem, VVestphaliam, Frisiam & vicinas regiones accesserunt: assumptis in societatem [illegible] mediterranea colentibus, ut numerus ultra [illegible] liquando excreverit. Extendit numerum [illegible] 108. *parte 4. cap. 16,* sed indicem nominum [illegible] cile apparet multas ab illo recensitas [illegible] non [illegible] fœderi dedisse, alias ante aliquot [illegible] an[illegible] nuntiasse. At omnes in universum in quatuor [illegible] ses aut ordines divisæ; totidem metropolitanis constitutis: Lubeca, Colonia, Brunsuico & [illegible] Omnium principem tamen locum & [illegible] beca sortita est in originis memoriam: proximam dignitas Agrippinensibus cessit; utpote quibus & jam ante hoc fœdus Hansicum, suum aliquod fœdus cum vicinis urbibus fuerit, adeoque una cum sociis in Hansicam societatem transierit. Etsi porrò in omnibus penè exteris regionibus sua societati sint privilegia & immunitates, quatuor tamen potissimum emporia peregrina constituta, Londinense in Anglis, Novogrodum aut Narva in Russia, Bergense in NorVVegia, & Brugense in Flandris, quod post AntVVerpiam in Brabantinos est translatum.

CI. Verum hæc & alia hujus fœderis narrare non est instituti nostri. Adeò multas autem urbes in societatem accipere primi fœderis auctores sunt coacti, quod soli non sufficerent defendendis immunitatibus suis adversus vim & injuriam. Lucri verò exspectatio in adeò multis societatis desiderium excitavit: quod soli scilicet socij ad commerciorum hæc beneficia admitterentur. Quâ de causâ, consensu etiam Principum do-

dere, formula quoque fœderis nova in conventu propo-
sita anno 79. & paucis tamen in eam consentientibus. Aliæ
leges fœderis anno 1604 conscriptæ, nec mirum saneque
a nonnullis laboratum de societate restauranda, sed post
tot etiam labores, magis magisque ad pauc[illegible] pu-
gnus illa olim societas magno sane urbium [illegible]
tracta est.

CIII. In caussis vero [illegible] decrementi [illegible]
tibus non unæ videntur illæ occurrere. Præcipua
&c ea societatum urbium inæqualitas quæ ut omnium
seditionum mater est & caussa, ita quoque omnes in
universum societates dissolvere solet. Cum nempe paucæ
urbes exiguum et modicum fructum percipere sese existi-
marent, pleræque ad se majoribus trahentibus, primum
ab illis negligi societas, mox & relinqui cœpit. Adhoc,
ipsæ illæ cæteræ gentes Hansicis commerciis operam dare
Hanseaticorum exemplo [illegible], quibus tamen aliis
hoc et immunitates concessæ. Hinc orta invidia & re-
centium jus libertatis passim cœpta. Quæ alibi frustra re-
tenta quærens, alibi reparata quidem, non nisi tumultuosis-
simis tamen bellis suscepta. Vide maximum [illegible]
damnum earum, relinquentibus plerisque, etiam poten-
tibus societatem atque ipsam sensim labefactavit. Denique
haud parum detrimenti attulit quoque Hansicis Flandro-
rum & Hollandorum mercaturæ & rei nauticæ studium:
quod illæ gentes ab anno usque millesimo ducentesimo,
cumprimis autem post quingentesimum floruerunt. Pri-
mum enim intercepto monopolii fructus, [illegible]
negotii commercii vis ab Hansicis in Hollandos tandem
transiit.

CIV. Sed de exterioribus urbium factis. Sine dubio
autem magno & [illegible] urbibus ipsis; & toti Germa-

ex commodo fuerunt. Nam illis quidem ... & tranquillitatem publicam & libertatem popularem aliquot per secula debemus. Ut enim nonnunquam ... m, ... cum tamen fateri velimus, absque ... extrema servitus omnes dudum oppressisset ... fuit aliquot centum annis Germaniæ ... licavit idem Casper Peucerus magnæ doctrinæ ... Itaque de fœdere Moguntino ... Gens ita loquitur: *Profuit hoc exemplum ... st, quod ... consiliis deinceps & malus ... multorum audaciam ac malitiones repressas esse constat. ... aliter servari res communes possunt ...* Sic Hansicæ societatis magnam partem beneficio certum est ad eam opulentiam, eamque omnium rerum abundantiam cum urbes tum & reliquam Germaniam pervenisse. Illa certè Septentrionis & Britanniæ Galliæve opes cum Germanis, & nostras cum illis ... communicavit. Unde copia rerum & lucri ingens magnitudo. Nec fœdere illo salvo in Germaniam moliri quidquam ausi sunt maritimi exteri populi. Ut securitatem etiam Germaniæ Hansico fœdere aliquot seculis stetisse fatendum sit.

CVI. Cæterum quibus præcipue de causis septingentorum annorum spatio, & in hunc numerum & in illam fortunam Germaniæ urbes excreverint penè jam dictum est. Unum tamen addendum, de metallorum & salsorum fontium copia, quorum ... pleraque hoc annorum intervallo aut inveniri aut excoli cœpta. Abundare autem Germaniam hodie præ aliis Europæ regionibus omnis generis ditissimis metallis ut & salsis fontibus, notum in vulgus est. Illa vero & originem urbibus plurimis dederunt, & immensam pecuniæ

cunctæ vim subministratunt. Hinc verò [illegible] & luxu dominum quorum crescente, opificum quoque [illegible] riorum industria ad summam assiminus laudem penetra- vit.

CVI. Consequens est de Urbium re[illegible] [illegible]tamus. De illa verò in universum ferè dice[illegible] [illegible] post Carolingorum tempora jura dicun[illegible] mero [illegible]que imperio, magistrat[illegible] [illegible], nec non sic[illegible] jura Cæsaribus [illegible] ipso [illegible]ibus, partim venditione, [illegible] aliis n[illegible] [illegible] modis in [illegible] potestatem devenisse. Harum [illegible] ab Ottonibus [illegible] quod ex parte verum esse, ex parte non, ex iis quæ [illegible] pa- rebit.

CVII. Igitur Ottonibus auctoribus, in illis sanè urbibus quæ in possessionem cesserunt Episcopis & Archiepiscopis, penè per omnem Germaniam, admo- dum mutavit respublica. Quum enim illam hactenus per Comites, Missos, Duces administrari Reges curas- sent, Ottones eandem Episcopis suis concesserunt: falsâ ducti persuasione, id cum ad præsentis vitæ felicitatem, tum ad æternæ beatitudinis præmia capessenda vel ma- ximè profuturum. Quasi verò non multò rectiùs aliis sacrorum animarumque, aliis verò civilium cura permit- teretur: quos magistratus omninò distinguendos invicem esse, [illegible] ostendit & Aristot. 6. *Pol.* c. *ult.* Planè sine exemplo tunc [illegible] fuit hæc Episcoporum civilis urbium cura. Cum enim ex veteri [illegible] receptò more, non aliam com- [illegible] potestatem haberent quam pœnitentiæ & ex- communicationis, nec aliud ipsorum munus esset, quam hodie apud nos est alicujus Superintendentis; pau- [illegible] jurisdictio est in clericos eorum,

quoad

quoad personas & bona: ita ut monachum vel clericum coram solo Episcopo accusare licuerit. Negatum tamen quam sic Episcopis judicio præsidere, aut bona admini- ... per constitutos Advocatos. Neque ... mus est Albertus Crancius, qui jam à Carolo ... reipublicæ curam in Saxonia Episcopis vult ... Repugnat enim cùm omnibus aliis ... tum sufficit illi refutando unum d- ... Magni quo Episcopatum Bremen- ... ipse in Metropoli ac Saxonia re- ... dudum autem historiæ suæ inseruerat. Adamus Bremensis cap. 9. & post hunc Albertus Stadensis. Ne nunc laudem formulam episcopatibus demandandis usurpari vulgò tunc solitam, quæ habetur apud Marcolphum l. & 3.

CVIII. Primus autem Bruno à fratre Ottone Magno Ducatum Lotharingiæ accepit, atque ita simul jus gladii temporalis. Itaque rem insolitam narrans VVitichindus *l. 1.* excusandam sibi eam suscepit exemplo Samuëlis. Verba ipsius sunt: *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem, ac ne quis eum culpabilem super hoc dixerit, quum Samuelem sanctum & alios plures, sacerdotes pariter legamus & judices.* Auctor chronici Belgici magni, eandem rem notatu dignam duxit: *Ante hac sua* (Brunonis) *tempora Archiepiscopi Colonienses, non judiciis gladij temporalis, sed tantummodo jurisdictione usi baculi pastoralis.* Sicut autem Brunoni fratri Lotharingiam, ita VVilhelmo filio Moguntino Archiepiscopo Thuringiam & Hassiam, aliis alia pleni dominii jure possidenda dedit. Quod late ostendere hujus loci non est.

CIX. De Episcoporum autem nova in urbes potesta-

testate seorsim nonnihil dicendum, Erant bona Episcoporum ut & monasteriorum jam diu ante, secularibus quæ appellantur judicijs exem[illegible] singu[illegible] liberalitate Regum ita curante, adeoque omnib[illegible] lium & monasticorum bonorum caussis [illegible] passim Advocati ac defensores ita dicti a R[illegible] Præficiebantur. Quod hic proba[illegible]on[illegible] omnia illa bona intra villarum, age[illegible] vorum aliquot, ac similium aliarum paucarum re[illegible] vilitatem consistebant. Ab Ottonibus verò urbe[illegible] arces, comitatus, imò integræ provinciæ Episcopis & Monasterijs donari cœperunt. Bene enim Theodoricus de Niem: *Otto primus omnibus penè cathedralibus Ecclesiis in Italiâ, Galliâ Germaniâ, Burgundiâ & Lotharingiâ constitutis, multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia & Iurisdictiones donavit, atque omnibus illis Ecclesiis propria insignia perpetuò deputavit. Archiepiscopos quoque & Episcopos Ducatibus & Comitatibus & Baroniis communivit, quibus nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad resistendum, & manu forti paganis & hæreticis in oportuno tempore fortunæ.* Hactenus Niemus, qui prudenter notavit *penè omnibus* Episcopis multa adeo largiter ab Ottone donata. Historiam enim ejus ævi accuratè scrutantibus liquet, ab Ottone nonnullis nihil præter decimas datum, & ut plerique Episcopi castra, urbes, & comitatus sint à successoribus Ottonis nacti, aliquos tamen hodieque omnibus illis destitui. Ista verò nova largitione Regum multas passim urbes in potestatem Episcoporum devenisse certum est.

C X. Cæterum cum in urbibus illis Cæsares, ut alibi hactenus, obtinuissent non tantum potestatem juris dicundi per Comites & Legatos, verùm etiam fisco

regio sua & quidem varia fuissent jura, notatu compri-
mis dignum est, in donandis Vrbibus non eandem sem-
per rationem observatam: sed alibi jurisdictionem &
omnia ... fisci, alibi solam illam, alibi partem etiam
... Episcopis cessisse. Manifestum id faciunt ta-
... tionum regiarum ejus ævi, quas omnes hic
... lienum est: quædam earum verba paulo post
... §. Hinc verò liquet, perperam non-
nullos si hoc aut illud videant donatum, omnia alia e-
... dono illo comprehensa autumare. Quomodo &
illi falluntur, qui Episcopis omnibus aut plerisque ur-
bes cathedrales eo statim tempore cessisse credunt, quo
urbes ab ipsis possideri cœperunt. Facilè enim ostensu
est, à multis longo pòst demum tempore tale quid im-
petratum, à nonnullis nunquam, qui aliàs urbes haud
paucas in possessionem acceperunt. Vt proinde in his
omnibus ipsæ tabulæ donationum sint consulendæ.

CXI. Ita Chronicon Coloniense vetus *p. 120.*
scribit urbis Agrippinensis merum & mixtum impe-
rium ante Brunonem penes Imperatorem fuisse. *p. 131.*
Hujus Brunonis beneficio liberatam urbem à tributo
regio in perpetuum *p. 132.* inquit: *Quo tempore Saxones
sceptrum gerebant Cæsareum, Colonia Episcopali jurisdictioni
subdita fuit.* An quid ulterius cesserit tum Episcopis,
haud liquet. Quid Episcopo Spirensi ab Ottone Ma-
gno in urbem Spiram concessum sit, omnium optimè pa-
tet ex diplomate Ottonis III, quo ille avitum donum con-
firmavit. Recitat illud integrum Lehmannus *l. 4. Chro-
nici c. 3.* Quædam ejus verba, hujus argumenti, ita sese
habent: *Episcopis donavit ac concessit, ut nullus Dux sive Co-
mes, vel nullus publicus judex ex judiciaria potestate, aut aliqua
cujuslibet potestatis ignota persona, nisi solus Episcopus & Ad-*
vocatus

vocat ut ipsius suprà dicta Spirensis Ecclesia, ex iussione & concessione nostra deinceps potestatem habeat, pro quocunque negotio, vel pro aliqua re parva aut magna, placitum retinere, seu publicum iudicium facere, intra civitatem Spira [illegible] catam aut in circuitu extra civitatem, id est, [illegible] in marcha, qua eidem urbi adiacens est, aut aliqu[illegible] bannum in usum nostri, successorumque n[illegible]orum aliquid de pradiis, vel de moneta, seu [illegible] in fiscum regium transferre, &c. Ex quibus [illegible] judic[illegible] urbis imposterum præfectum Episcopum & ejus Ad[illegible] catum, proventus quoque ex prædiis, ex monetaria re, ex telonio alijsque fisco regio hactenus solitos solvi, post hac remissos. Num verò in totum remissi, an donati Episcopo, non liquet. Cæterum Comitibus erepta cum sit jurisdictio urbis, facilè perspectu est falli Lehmannum, quando *l. 4. c. 2.* Conradum II Imperatorem Spirensem dictum ab urbis præfectura, ætate item Henrici V & Friderici suos urbi Comites fuisse docet. Spirenses enim Comites dicti & illi, qui pago aut Govæ Spirensi præfuerunt.

CXII. Simile verò quid ab Ottone Magno & Episcopo Mindensi datum. Literas Cæsareas servavit nobis auctor Chronici Mindensis. Quæ huc faciunt ita sonant: *Præcipientes ergò iubemus, ut nullus iudex publicus* (*id est, Princeps*) *vel quilibet ex iudiciaria potestate* (*Comes vel Scabini*) *in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones dicta Ecclesia quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel qua deinceps in iura eius divina potestas voluerit augeri, ad causas audiendas vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesia Frances, liberos & ecclesiasticos litones, malman, vel servos cuiuslibet conditionis, seu colonos contra rationem distringendos,*

gendos, nec ullas exhibitiones, aut illicitas occasiones requirendo ... ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum sive heribannum, seu ea quae supra memorata sunt, ab illis penitus exigere ... &c. Item: *... insuper bannum nostrum & monetam ... & macellum publicum ibi construi licere, & quicquid ... potestatem nostram pertinere videbatur, eidem Ecclesiae ...* Quò patet majori tum dono affectum Mindensem Episcopum quam Spirensem.

CXLI. ... trahenda verò huc videntur & illa de Adaldago Episcopo Bremensi, coævo Ottonis Magni, apud Adamum c. 51: *Iste est qui nobis rempublicam reddidit.* Item: *Adaldagus primus ut ingressus est Episcopatum, Bremam longo prius tempore potestatibus ac iudiciaria manu oppressam, praecepto Regis absolvi, & instar reliquarum urbium immunitate, simulque libertate fecit donari. Praecepta Regis haec continentia praesto sunt, & alia.* Libertas scil. habita tum fuit, exemptum esse seculari, quod appellant, judicio, & Episcopi administrationi subesse. Multa scil. indigna à *Comitibus* & *Missis* regiis passus ante populus, ut fieri assolet, & ex ipsis Capitulis Carolinis non potest esse obscurum. In mitius itaque imperium relatus indubiè tum populus, ubi Episcopis cœpit subijci, in libertatem se asseri existimavit. Et verò ejusmodi prorsus fuisse *libertatem* ab Adaldago partam, probant clarè ejusdem Adami verba c. 122. de Adelberto: *Et quoniam, inquit, magnus Pontifex vidit Ecclesiam, Episcopatumque suum, quem praedecessoris sui Adaldagi prudentia liberaverat, iniqua Ducum potentiâ iterum vexari, summo nisu reddere conatus est eandem Ecclesiam pristinae libertati, ita ut nec Dux nec Comes, nec aliqua iudicialis persona quampiam iurisdictionem aut potestatem in suo haberet Episcopatu.* Tùm verò ex eodem Adamo constat Adelberti ætate omni h. e. usque ad annum 179

Bre-

Bremam urbem Episcopo paruisse. Nam & [illegible] Episcopum muro civitatem cinxisse c. [illegible] & Adelber-ti jussu eadem mœnia diruta c. 12 [illegible] ab ejusdem [illegible] ministris impotenti dominatu oppidanos [illegible] c. [illegible] fusâ narratione persequitur.

CXIV. Lucem hæc accipiunt ex ver[illegible] nullis Dithmari, barbaris illis quidem [illegible] tamen adduci hic aptissimis, quæ [illegible] idem fatum exponant, & auctor planè hac ætate He[illegible] ci II vixerit, illustri genere & dignitate Episcopali con-spicuus. Consensu sc. Ottonis Ducis VVormatiensis oppidum erat concessum Episcopo;

Vrbs Vormacensis gaudet temporibus istis
Libertate sua, cujus manebat in umbra
Hactenus, atque Ducum fuerat sub lege suorum.
Burkard Antistes lætatur & inter heriles
Ex animo proceres, quod non timet amplius hostes.
Nunc ex contiguo, longè semotus ab illo.
Aula Ducis, domini domus est, jam prædia Christi
Et judices [illegible] varios cleris nunc deprimit illos.
Hoc Rex Henricus fecit, pietate coruscus,
Nunc propriis solvens rebus, Christoque remittens.
Annuit ille pius Otto Dux, atque benignus
Munere regali concessit abundè teneri;
Ex hoc lætantes sint semper quique fideles.

Idem Dithmarus de Ottonis II in Episcopatum Merse-burgensem liberalitate *l. 3.* ita loquitur: *Pauperem adhuc Episcopatum Merseburgensem largiflua pietate respexit, & ejus provisori Gisilero, quia hunc multum dilexerat, Suencam civi-tatem cum appertinentibus cunctis, ad servitutem Sancti Iohan-nis Baptistæ tradidit, & quicquid Merseburgensis murus conti-net urbis, cum Iudæis & mercatoribus de moneta & foresto &c.*

I 3 *permi-*

nisi Quo simul patet verum esse quod diximus, ab
tone primo non omnibus Episcopatibus an plas a-
... divitias concessas, multò minus omnes Episcopos
... cio in urbes cathedrales suas jurisdictionem

Scilicet VVormacia Henrici II primum
... piscopo. Ab eodem donatum E-
... i Strasburgum scribit Guilliman-
... *de Episcopis Argentinens. cap. 2.* Non probat ta-
men tabulis quas adfert aliud Episcopo datum quam
monasterium S. Stephani: in cujus ditione fuisse opi-
dum perperam disputat *c. 4.* Et verò nec ipse negat *pa-
latii regii* nomine audisse idem Carolinorum ætate, &
paulò ante donationem illam Henrici Cæsaris *caput Du-
catus Alsatiæ* sub Hermanno Duce appellatur à Dithmaro
... quibus temporibus paruisse urbem monasterio, ne-
mini temerè probabitur. Quin fortè fuit urbs in di-
tione Ducum usque ad familiæ illius interitum. Vrbes
autem cathedrales multas in Episcoporum potestatem
haud devenisse constat exemplis Basileæ, Ratisbonæ,
Augustæ Vindelicorum, Lubecæ, Suerini, Ratzeburgi
aliarumque, quarum rempublicam certum est nun-
quam in ditionem Episcoporum devenisse. Nempe
quæ urbes jam ante peculium quasi Ducum & Comi-
tum potentiorum erant factæ, illarum paucissimæ ab
Episcopis occupatæ, utut reliquæ nimia Regum libera-
litate ijs cesserint.

CXVI. Cæterùm Episcopi ut hactenus in admi-
nistratione aliorum bonorum, ita & in urbibus Advo-
catis sunt usi, adeoque ex eo usque tempore in urbibus
quarum jurisdictio Episcopis concessa, judicijs nomine
Episcoporum Advocati aut Thumvögte præfuerunt.

Qui-

Quibus & ſcabinos aut aſſeſſores ex populo eligendi fuit jus, utpote quum in Comitum locum ſucceſſiſſent quibus hoc olim competierat. Et verò horum alibi major, alibi minor fuit potentia, prout nempe pl[illegible] nus regaliū, quæ appellantur in Epiſcoporu[illegible] conceſſiſſet, quorum illi Advocati miniſtri [illegible] verò Advocati munus ab imprudentioribus [illegible] certis familiis in feudi beneficium [illegible] terdum magnæ potentiæ & dignitatis, ac [illegible]que Ducibus imò ipſis Cæſaribus. Quo effectum ut multarum urbium juriſdictione Epiſcopi paulatim exciderint, pene æterna lege alteri mancipatis juribus ſuis, aut in miniſterium aſcitis ijs, qui & invitis ſuis dominis poterant imperare. Id quod multis oſtendere hujus argumenti non eſt, ſed ejus quod de bonorum ſacrorum adminiſtratione alibi pluribus eſt exſequendum.

CXVII. Quæ verò Epiſcoporum eadem pene & monaſteriorum antiquorum, quæ ferè omnia S. Benedicti vivendi regulam ſolent profiteri, conditio eſt. Namque & his à Cæſaribus villæ regiæ, urbes & arces, alibi cum fiſci juribus, alibi ſine ijs donatæ. Conſilio certè multo minus probando, quam illo priore. Quid enim alienius eſſe debet ab hominibus ἀσκητικὴν profeſſis & vitam contemplativam, quàm negotiis hujus ſeculi ſanctum ſuum otium impendere? Fuit autem & his Advocatis opus, adeoque plerique cum auctoritate & viribus Epiſcopis ipſis eſſent inferiores, præ potentia Advocatorum, aut longi temporis mora ſuarum urbium juriſdictione exciderunt.

CXIIX. Porrò ut Epiſcopis & monaſteriis, ita & Comitibus ac Ducibus partim pleno dominii jure, partim in feudum, eâdem Regum aut prodigalitate aut negli-

...gligentia plurimæ urbes cum fisci regij proventibus ...ierunt. Unde in earum rempublicam eadem vis il... Dominis erat quæ ante Cæsaribus; imò non nullibi major dominandi vis succrevit. Et verò ... Cæsarum legationi debetur, quod ple... ...nes Ducibus, Comitibus, ratione jurisdicti... ...lium ...nerum hodieque serviant.

... ò usque & largitionibus illis & ne...gentia Regum, maximè accedentibus immanibus illis turbis ab Henrici usque IV ævo, & paulatim magis magisque imminutâ regiâ vi & auctoritate, tandem perventum, ut penè omnium urbium Germanicarum summa jurisdictio cum omnibus fisci juribus, privatorum Ducum, Comitum, Episcoporum, & Monasteriorum possessio hodie censeatur. Extorquente regibus illa omnia nunc superstitione, nunc necessitate, nunc & apertâ vi. Quâ de re plenius differere alterius loci est. Id certum paucas oppidò urbes hanc conditionem effugisse, puta fortè Aquisgranum, Francofurtum ad Mœnum, Goslariam, Northusam, Molbusium, & si quæ sunt aliæ. Has enim solas in aliorum ditionem non pervenisse dixeris, in oppidanos ipsos translatâ postmodum â Cæsaribus summa illa vicaria jurisdictione, cum multis alijs immunitatibus.

CXX. Quamvis verò plerarumque urbium respublica primis illis Germanici Imperii temporibus ad eum modum ab illis potentioribus regni ordinibus sit occupata; in universum tamen omnium urbium conditionem speculantibus fortè pronuntiare liceat, seculo duodecimo præter propter in majorem multo libertatem cœpisse eas exsurgere, initio tamen â paucis facto. Procedente verò tempore multæ ab Episcoporum,

rum, Ducum, Comitum, Monaster[illegible] [illegible]orum q[illegible] imperio ac poteſtate vel prorſus vel ex parte liberat[illegible] ſunt. Inter has alijs tandem jus ſuffragij in regni co[illegible]tijs tributum, adjecto onere conferendi ind[illegible] publicè nummos in ærarium regni, quas Im[illegible] appellamus: aliæ hac quidem dignitate [illegible] ijs tamen immunitatibus gaudent [illegible] nullas prioris illius ordinis vinca[illegible] Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, Monaſterijs & quæ ad eorum ſolùm reverentiam adſtrictæ: aliæ addictius quidem regnantur, etiam ipſæ tamen rempublicam habent priſtino liberiorem.

CXXI. Verùm hæc omnia quando & quomodo cœperint, non una opnio eſt. Namque ante hos centum annos & quod excurrit, videtur multis pesuaſum aut à Carolo Magno aut ab Ottone III Cæſare urbes aliquas ſigillatim regni uſui adſcriptas, munere Cæſarum multis immunitatibus collatis, & tributo illo ſuffragandi jure. Poſterius narrat inter alios auctor Chronici Colonienſis antiqui, vir cæteroqui haud indoctus & pro captu tẽporis eximio judicio. Verùm ut omnia alia quæ attexit ille interdum de inſtitutis ab eodem Ottone Electoribus, & regni Ordinum quadripartita ſerie, fabuloſa ſunt, ita certum eſt hujus Ottonianæ conſtitutionis in omnibus retrò monumentis nec volam nec veſtigium reperiri. Nonnullæ porrò urbium quas ille auctor ab Ottone nominatim in hoc ordine vult locatas, tùm temporis ne conditæ quidem erant, ut Lubeca, Berna, Luneburgum, aliæ. Complures jam tum potentioribus ordinibus parebant: aliæ nunquam ad dignitatem illam pervenerunt, quod de Antvverpia, Gottinga, Luneburgo & alijs quibuſdam extra cōtroverſiã

K eſt.

... Caroli M. ... omnes urbes in universum ... regia præfectis ... administratas supra ostensum ... nostro ... earum suas ita res gessit ut nunc fieri videmus, ... ab oneribus fisci regij ac hunc nostrum morem ...
... tempus quidem quo cœpit hæc libertas ...
... um ... vel varium, omnem tamen illam Cæsaribus ... unice referunt acceptam. Hos enim Episco... ... od illorum vis nimium crevisset, ... ssim urbium administrationem iterum eripuisse. Alij aliud causantur: plerosque tamen errare, haud difficile est ostensu.

CXXII. Et quidem tempus quod attinet, immunitates & privilegia alijs temporibus alias urbes seorsim impetrasse certum est. Certum quoque ne singulas quidem urbes libertatem suam aliter quam successu temporum consequutas. Origo tamen ... ferè post annum CIↃ C. à quo sc. tempore & numerus urbium & oppidanorum cum frequentia, tum opulentia fere cœpit, ceu supra narratum. Minimè autem verum est omnem libertatem à Cæsaribus esse, sed magna pars etiam ab Episcopis, Principibus, Comitibus, Nobilibus profluxit. Nec libera donatione omnia impetrata, sed alia etiam emptione, alia permutatione: ... primùm, subsequuto contractu quodam post æquiore titulo possideri cœperunt. Sed nec ... etiam illarum quas liberas nunc dicimus & Imperiales eadem libertas, sed varia admodum, multis hodieque ob Ordinum regni imperio haud absoluta.

CXXIII. Hęc omnia pro dignitate exsequi prolixius est, quàm ut à nobis nunc quidem præstari possit. Quasi in exemplum itaq; pauca tantùm adducemus. ... supra diximus Henrici II munere Episcopo cessisse:

at eadem urbs vectigalium[ ]sol[...] ap[...] locis Germaniæ onere liberata est ab [...]nrico V: oneri bus bidelli, mannus mortuæ, alijsq; servilib⁹ ab Henric V; exigua alia adjecit Fridericus Barbarossa, petente id Episcopo: quæ omnia legere est in tabulis Fri[...] Lehmannum *l. 4. c. 22.* Nec verosimile est ā[...]js urbem tùm ornatam. *Spira Nemetum* Epis[...] per Ottones, ab Henrico V liberat[...] [...]pau[...] bonis defunctorum oppidanorum, ut & ab alijs o[...] bus fiscalibus, ceu liquet ex tabulis quas recitat Lehmannus *l. 4. c. 22.* Confirmavit eadem nonnullis adjectis Fridericus I, quas tabulas recitat Lehman. *l. 5. c. 64.* Idem Henricus V concessit Spirensibus facultatem eligendi duodecim viros ex suo ordine reipublicæ administrandæ: alia quædam indulsit auctoritate Henrici VI Philippus Suevus. Tabulæ extant apud eundem Lehmannum *c. 69.* A sequutis Imperatoribus alia donata sunt, quæ hic recitare non attinet. Etsi verò hac ratione Cæsaribus faventibus Episcopi potestati multum decessetit, vel sic tamen mansit Episcopo facultas constituendi judicium, & de cætero obsequium ac fidelitatem Episcopo ut domino suo hodieque jurant oppidani. Quam rem latè narrat Lehmannus *l. 4. c. 23. & 24.* Nihilominus Spiram inter Imperiales primi esse ordinis constat.

CXXIV. *Ratisbonam* regiam urbem appellat ætate Ottonis I V Videkindus: eadem post cessit Ducibus unde Norici Ducatus metropolis audijt ætatè Friderici I apud Ottonem Frisingens. *l. 2. de gest. Frid. cap. 28.* at illa urbs subducta est Ducatui quo tempore Henricus Leo exutus est omni potestate. Idem contigit *Lubecæ*, quam amplius privilegijs ornarat recenter tum exstructam, teste Holmoldo, idem Leo. De quo legendus

... aus, [illegible] do ultimo Duce Suevi[illegible] [illegible] se [illegible] libertatem non parvo [illegible] [illegible] sunt Crusii annal. p 3. l. 2. [illegible]. Nunc vero [illegible] [illegible] liberati, [illegible] ipsimet sibi ex suis [illegible] [illegible] senatum eligere & civitatis [illegible] [illegible] agistros tunc civium dictos, Burgermeister/ [illegible] [illegible] urbis adhuc Stadtpfleger appellant [illegible] [illegible]. [illegible] quantum consilio & [illegible] Reipubl. suæ gubernatio penderet, capitalia tamen [illegible] [illegible] ficiorumq; actiones, ut olim ita & post hac penes imperatoris vicarios manserunt. Et verò ne hactenus quidem capitalium rerum præturam illam potuerunt sibi [illegible] sed nunc penes Comites, nunc penes Duces, [illegible] penes alios fuit, quà invitis quà volentibus Augustanis. *Ulmam* regiam olim villam Carolus M. donavit monasterio Augiæ, quod divitis audit cognomento: [illegible] *Ludovici Bavari* (verba iterum sunt Crusii) *imp[illegible] Ulmenses, ut solverentur iugo [illegible] monasterij, [illegible] deinde ipsi sibi senatum, consules & tribunos plebis [illegible] Cæsare acceptâ, fecerunt. Anno circ. 1346 [illegible] [illegible] in libertatem à Richenoensi Abbate vindicarunt. [illegible] [illegible] Monachis eos infestantibus Carolus IV postea [illegible] Ludovici confirmavit. Nondum vexare desinentibus [illegible] libus, in concilio Constantiensi & Basiliensi [illegible] III Ulmam omninò liberavit, [illegible] Monachis [illegible] pecuniam.* Tiguri fuere à regibus Francorum [illegible] collegia sacra, virorum unum, alterum mulierum [illegible] *Penes hæc olim* (scribit Simlerus) *maxima ex parte [illegible] urbis fuit. Cæterùm in arce quæ ad Lem[illegible] fuit, Francicorum regum præfecti habitabant, qui [illegible] & urbis advocati erant. Post sub Germanis Imperatoribus [illegible] dem præfecti dati sunt urbi & collegiis, non tamen [illegible] in arce [illegible]*

habi-

habitarent, nam hoc munus pler
Caeterum temporibus illis urbi [illegible]
bus virorum 36, à quibus duodecim quadrimestri
praebent. Fuit autem penes illa collegia jus eoo
idoneos ex oppidanis in illud consilium, donec
vicus II concessit urbi liberam electionem hujus
lij, & ipsa illa criminalium rerum praetura urbi, s
circa annum 1336. si credimus Stu[illegible]ns.

CXXVII. Constat porrò à Ducibus Zaringen bus *Bernam*, *Friburgum* & multa alia praeclara oppida possessa: similiter in peculio Ducum Sueviae innumeras arces & ingentem tunc t[illegible]tum & complures urbes censitas. Vtraque autem familia seculo decimo tertio exspiravit, nec successorem nacta est, adeoque ut omnia alia, ita & urbes omnes proxime Caesarum imperio coeperunt subjici: qui criminalium rerum praeturam sibi servantes, aliorum munerum constitutionem libero oppidanorum arbitrio reliquerunt, confirmatis privilegijs & immunitatibus quas à Ducibus suis jam erant consequuti.

CXXIIX. Verùm haec & alia narrare singularis erit operae. Vel ex his paucis tamen patet, non uno modo aut uno tempore natam libertatem & immunitates urbium. Causa verò cur Episcoporum praecipuè ut & Ducum nonnullorum vis in multis urbibus per Caesares post annum 1100 c. fuerit accisa, non alia est, quàm quod Saxonicorum Caesarum nimia liberalitate; Franconici & Suevici Reges senserint altius crevisse nonnullos Ordinum quam expediret regno, nec sanè aliam viam invenirent firmandae regiae dignitati, quàm urbes potentiores eorum imperio subducendo. Id quod effectu eo facilius tùm fuit, quò jam plurimùm auctis

K 3 opide-

... libertatem prono admo-
... ceu fieri assolet. Et verò ab eo usque
... rerum omnium abundantia, præsertim
... numero incolarum florerent, ad altiora nullæ
... adspirarunt, pristina tenuitate minimè con-
... Quam rem cumprimis juvit Ducatuum & Co-
... in minores particulas pro multitudine eo-
... stri ... amilijs nati erant, divisione: qui
... os à seculo usque decimo tertio circiter invalescens,
potentiam & Ducum & Comitum plurimùm deliba-
vit: ingravescente magis ... agisque malo, quod in tur-
bis illis reipublicæ, pleriq ... e bellum ex bello sererent:
unde domi egestas. Ast interea crescente opulentiâ
oppidanorum, urbibusque firmiore muro cinctis, con-
temta paulatim dominorum impotentia, & imperium
eorum detrectatum, inde à pecuniæ egenis levi sæpe æ-
re immunitatis & libertatis varia jura redempta, alibi &
vi expressa ... nt.

CXXIX. Sed de his aliàs latius. Quò verò con-
stet clarius quantum mutata sit reipublicæ urbicæ ratio
quingentis hisce retrò proximis annis, ab illo statu qui
Carolinorum temporis fuit in usu, age rem breviter
oculo subjiciamus. Primum nullæ tum urbes in ul-
lius Ducis aut Comitis aut Episcopi patrimonio fue-
runt: hodie earum pleræque ab ijs possidentur. Secun-
dò jus constituendi Senatum & Consules, aut judices
vel scabinos, penes regem fuit ejusque præfectos *Comi-
tes* inquam & *Missos*: nunc in plurimis urbibus penes
ipsos cives hæc facultas; alibi Ducibus aut Comitibus
aut Episcopis id competit, alibi partim his partim illis,
Imperatori autem fortè nullibi. Tertiò deliberationes
& consultationes oppidanorum de rebus exiguis & vili-
bus

bus tum institutæ, rebus sc. urb
nunc de bello & pace, de fœderibus, de legi
negotijs momenti maximi. Quartò etiam
rum judicium oppidanis nullis tum competij
idipsum plurimi nacti sunt. Quintò denique in co
tijs regni ad suffragia ferenda nulli tum admissi oppid
ni, sed oppidorum Comites, ho ... vero ... h
jus haud paucis cessit.

CXXX. Quantum itaque mutata sit urbium conditio, in proparulo est. Igitur ratione reipublicæ quidem primaria hodie differentia urbium est, quod aliæ jus habeant suffragij in comitijs regni cum onere contribuendi in publicum regni ærarium: aliæ hoc ipso carent. Prioris generis nonnullæ olim dictæ sunt *liberæ*, nonnullæ *regni* vel *Imperiales*; illæ quæ aut nunquam aut non diu alijs quam solis Cæsaribus paruissent, præsertis quæ serius aliquantò in libertatem asserta, dignitatis aliquam prærogativam sibi vindi ... Inter autem illas nonnullæ & magistratuum & judiciorum omnium plenam habent potestatem, nonnullæ in quibusdam quæ ad magistratuum constitutionem & judicia pertinent, hodieque vel à Cæsare ipso, vel ab Episcopis, Ducibus, Comitibus, Abbatibus dependent. Posterioris ordinis itidem quædam liberrimam habent facultatem magistratuum & judiciorum cùm civilium tum criminalium; quædam neque magistratus constituere, neque judicia possunt instituere, nisi auctoritate Principium: quædam denique medio sunt loco, diversæ tamen & ipsæ rationis.

CXXXI Magistratum porrò quod attinet, facilè probatu est Carolinâ ætate consules & senatores ut & scabinos, delectos non quidem à populo, ex populo tamen,

æc commissa solis primarijs ci- generenatis; opificum, institorum & ope- ebe exclusâ. Neq; legas ad consultationes plebem. Servatum hoc etiam pôst, ubi jam eligendi potestas urbibus erat concessa. Hinc anti- ... Germaniæ opidis Oligarchiæ invaluerunt, & ... generis, ut illas optimè enumerat Ari- ... prudentiæ magister 4. *Polit. cap. 5.* Post annum tamen circiter CIↃ CCC penè ubivis exortâ seditione inter plebem & patricios, mutavit respubli- ca, & popularis status passim introductus est, ita ut ho- diè vix una amplius & altera Oligarchia supersit.

CXXXII. Quod procul dubio contigit haud aliâ de causâ, quàm quod eo tempore plebs & numero & opibus jam crevisset, suasq; tribus passim & collegia habere, pa- tricij verò haud satis observarent artes conservandæ O- ligarchiæ ... verò pro Oligarchijs variè passim vel de- mocratiæ ... aristocratiæ vel mixti status nati. Quorum omnium constitutiones, morbos, pericula, salutem, re- media exponere fortassis operæ quidem esset pretium maximum, nos tamen hodie ne attingemus quidem, tam nobile argumentum in aliud tem- pus reijcientes.

F I N I S.

